

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Využití mýtů na základních školách

Bakalářská práce

Autor: Anna Štěřbová

Studijní program: Specializace v pedagogice (Bc. učitelství)

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Oponent práce: Mgr. Michala Mikolášíková

Zadání bakalářské práce

Autor:	Anna Štěrbová
Studium:	P19P0372
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Využití mýtů na základních školách
Název bakalářské práce AJ:	Use of myths in primary schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na využití několika různých mytologických systémů v čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro 5.-9. třídy základních škol a na zjištění atraktivity a znalostí tohoto tématu mezi žáky těchto tříd základních škol. Teoretická část se nejdříve zabývá obecnou charakteristikou mýtu, představuje a charakterizuje jednotlivé mytologické systémy a dále zkoumá zastoupení mýtických příběhů v čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro 5.-9. třídy základních škol. Praktická část zahrnuje dotazník určený žákům 5.-9. tříd základních škol. Závěr práce je zaměřen na celkové vyhodnocení.

- ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: Adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.
- FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-99-9.
- FERRY, Luc. *Řecké mýty: Mytologie a filosofie*. Praha: Garamond, 2020. ISBN 978-80-7407-466-0.
- GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy KMa, 2004. ISBN 80-7309-153-4.
- PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01594-3.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Oponent: Mgr. Michala Mikolášíková

Datum zadání závěrečné práce: 12.11.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Využití mýtů na základních školách* vypracovala pod vedením doc. PaedDr. Aleny Zachové, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28. 4. 2022

Anna Štěrbová

Anotace

ŠTĚRBOVÁ, Anna. *Využití mýtů na základních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 87 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na využití nejznámějších mytologických systémů v hodinách českého jazyka a literatury na základních školách. Teoretická část se zabývá nejdříve obecnou charakteristikou mýtů, následuje základní charakteristika a představení vybraných mytologických systémů a popis výskytů jednotlivých příběhů, vztahujících se k tomuto mytologickému souboru. Následuje zhodnocení vybraných čítanek a učebnic českého jazyka a literatury pro 5. – 9. třídy základních škol a okomentování jejich obsahu, co se zastoupení mýtických příběhů týče. V praktické části se bakalářská práce zaměřuje na práci žáků s dotazníky, a to zejména na výsledky tohoto dotazníku, vyplněného žáky 5. – 9. tříd základní školy. Závěr bakalářské práce je zaměřen na celkové zhodnocení jak učebnic, tak dotazníků, tedy na celkové vyhodnocení probírané problematiky.

Klíčová slova: mýtus, mytologický systém, základní škola, čítanka, učebnice

Annotation

ŠTĚRBOVÁ, Anna. *Use of myths in primary schools*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 87 pp. Bachelor Thesis.

Bachelor's thesis focuses on the most known mythology systems in Czech language and literature lessons at elementary school. Theoretical part follows up general characteristics of myths, followed by basic characteristics and introduction of chosen mythology systems and description of incidences of particular stories connected with each mythologic system. Thesis evaluates chosen reading-books and textbooks for Czech language and literature lessons for 5th – 9th grades of elementary schools and comments on their content as regards the representation of mythical stories. Practical part of thesis focuses on questionnaires dedicated to higher elementary school pupils. Ending of theses focuses on rating of reading-books and textbooks, questionnaires, and rating of the whole problem.

Keywords: myth, mythology system, elementary school, reading-book, textbook

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Mýty obecně.....	2
3	Antická mytologie.....	4
3.1	Řecká mytologie.....	5
3.2	Římská mytologie.....	6
3.3	Antické mýty v čítankách a učebnicích pro základní školy	7
4	Egyptská mytologie	14
4.1	Egyptská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy	16
5	Severská mytologie	18
5.1	Severská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy.....	20
6	Keltská mytologie	21
6.1	Keltská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy.....	22
7	Slovanská mytologie.....	25
7.1	Slovanská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy.....	26
8	Japonská mytologie.....	28
9	Čínská mytologie	29
9.1	Asijská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy.....	30
10	Severoamerická mytologie.....	32
10.1	Severoamerická mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy	33
11	Mezopotámská mytologie	35
11.1	Mezopotámské mýty v čítankách a učebnicích pro základní školy.....	35
12	Perská mytologie	40
12.1	Perské mýty v čítankách a učebnicích pro základní školy	41
13	Zhodnocení využití mýtických příběhů v čítankách a učebnicích	42
13.1	Rozdělení čítanek a učebnic podle tříd.....	42
13.2	Rozdělení čítanek a učebnic podle nakladatelských sad	43

13.3	Rozdělení čítanek a učebnic podle zastoupení mytologických příběhů	43
13.4	Konečné zhodnocení čítanek a učebnic	44
14	Zhodnocení dotazníků	46
14.1	Otázka č.1: <i>Zajímáš se o mytologii a mýtické příběhy?</i>	46
14.2	Otázka č.2: <i>Které mýty z nabídky jsou ti nejznámější či nejbližší?</i>	46
14.3	Otázka č.3: <i>Znáš mytologii a mýty více ze školního, nebo domácího prostředí?</i>	48
14.4	Otázka č.4: <i>Kde se nejčastěji s mytologickou tematikou setkáš?</i>	48
14.5	Otázka č.5: <i>Vybavíš si jméno nějakého boha či poloboha?</i>	49
14.6	Otázka č.6: <i>Která z uvedených skupin mýtů by tě nejvíce zajímala? O kterých mýtech by ses rád/a dozvěděla něco nového?</i>	50
14.7	Otázka č.7: <i>Četl/a jsi nějakou knihu s mýtickou tematikou? Kterou? Viděl/a jsi nějaký film s mýtickou tematikou? Který?</i>	51
14.8	Otázka č.8: <i>Znáš některou z těchto knih?</i>	52
14.9	Otázka č.9: <i>Co je to báje/mýtus?</i>	53
14.10	Otázka č. 10: <i>Znáš některá z uvedených úsloví vzniklých z řeckých bájí, která se dodnes používají?</i>	54
14.11	Otázka č.11: <i>Kde sídlil Zeus?</i>	54
14.12	Otázka č.12: <i>Které dílo je starší – Epos o Gilgamešovi z asyrsko-babylonských tabulek, nebo báje Eduarda Petišky O mezopotámském králi Gilgamešovi?</i>	55
14.13	Otázka č.13: <i>Kdo to byl Gilgameš?</i>	56
14.14	Otázka č.14: <i>Kdo to byla Vesna?</i>	56
14.15	Otázka č.15: <i>Kdo to byla Hathor?</i>	57
15	Závěr.....	58
16	Seznam literatury.....	60
16.1	Monografie	60
16.2	Školní čítanky a učebnice českého jazyka a literatury pro 5.–9. třídy základních škol	
	61	
17	Přílohy	1

17.1	<i>Příloha A: Dotazník</i>	1
17.2	<i>Příloha B: Přehled vybraných textů v čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro 5. – 9. třídu</i>	1

1 Úvod

Bakalářská práce *Využití mýtů na základních školách* se věnuje využití a zastoupení textů vztahujících se k různým mytologickým systémům v čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro 5.–9. třídy základních škol a snaží se zjistit, jak je toto téma pro dnešní žáky týchž tříd známé a atraktivní.

Cílem práce je komplexně a jednoduše představit jednotlivé, vybrané mytologické systémy. Zjistit jejich zastoupení v podobě textů ve vybraných čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro příslušné třídy základních škol a okomentovat je. Dále obecně zhodnotit a okomentovat využití a zastoupení mýtických příběhů nalezených ve vybraných čítankách a učebnicích z hlediska tříd, z hlediska nakladatelských sad a z hlediska jednotlivých mytologických systémů. A pomocí dotazníku získat základní přehled o znalostech tohoto tématu mezi žáky a zjistit, jak je pro ně v dnešní době atraktivní.

Výše uvedené téma jsem si vybrala, protože obecně mýty, mýtické postavy a mýtické příběhy jsou i v dnešní době všude kolem nás – nejen v umění všeho druhu, v televizi, na internetu, v naší mluvě a v našich zvycích, ale už po staletí v písemných pramenech a knihách. A protože jsem přesvědčená o tom, že dnešní člověk by měl stále ještě znát alespoň ty základní příběhy, základní postavy a měl by se v tomto tématu alespoň obecně orientovat, rozhodla jsem se pro toto téma. Dnes najdeme mytologické příběhy v převyprávěních různých autorů především v sepsaných literaturách, kterým se čítanky a učebnice českého jazyka a literatury věnují. Mým cílem je zjistit, do jaké míry, a několika otázkami v dotazníku si vytvořit jen naprosto základní obrázek o tom, co si žáci z těchto hodin odnášejí.

2 Mýty obecně

Různí autoři charakterizují mýty různě. Například autorka Karen Armstrongová je ve své publikaci *Krátká historie mýtu* popisuje jako „příběhy, které vsazují naše životy do širšího kontextu, odkrývají skrytý vzorec a dávají nám pocit, že život má smysl a hodnotu navzdory všem skličujícím a chaotickým dokladům toho, že tomu tak není“.¹ Autor Michael Jordan zase ve své publikaci *Světové mýty* uvádí, že přestože je mýtus dosti obtížné přesně charakterizovat, obecně se na něj pohlíží jako na „vyprávění založené spíše na výmyslech a fantazii než na faktických událostech“.² Dále však pokračuje, že „v nejširším smyslu se mýtus definuje jako základní materiál lidové tradice“,³ a že by mýtus „nikdy neměl být považován za bajku či povídačku, předčítanou dětem pro pobavení či postrašení“.⁴

Co to tedy ty mýty jsou? Jsou to nerealistická vyprávění a příběhy zvláštního druhu, které se věnují zpravidla neobyčejným postavám žijícím ve světě bohů, kouzel a dalších nadpřirozených jevů, jenž není a nikdy nebyl světem naší skutečnosti.⁵ Jsou to „příběhy významné pro svou kulturu a jejich význam rezonuje někdy po tisíciletí a daleko mimo kulturu, která je vytvořila“.⁶

Obecně by se mohlo tvrdit, že se od sebe mýty z jednotlivých mytologických systémů liší. Přesto jim nemůžeme upřít poměrně nápadnou podobnost, která je způsobená tím jejich vystavěním na navzájem si velmi podobných vzorcích.⁷ Z těchto mýtů tak mohly následně vzejít morální systémy pro všechny společnosti.⁸ Zejména ve společenstvích kmenových byly, a v některých případech stále jsou, mýty účinným nástrojem pro seznamování jednotlivých členů se způsoby, jak si mají v životě počínat. V minulosti tak pro ně bylo typické, že obyčejným lidem ukládaly mnoho důležitých pravidel.⁹

¹ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 8.

² JORDAN, Michael. *Světové mýty*. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 1997. ISBN 80-7207-102-5, s. 9.

³ *Tamtéž*, s. 9

⁴ *Tamtéž*, s. 13

⁵ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 10.

⁶ *Tamtéž*, s. 10.

⁷ JORDAN, Michael. *Světové mýty*. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 1997. ISBN 80-7207-102-5, s. 11.

⁸ CAMPBELL, Joseph. *Mýty: Legendy dávných věků v našem denním životě*. Praha: Pragma, 1998. ISBN 80-7205-491-0, s. 20.

⁹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 11.

Původ mýtů je většinou nejasný a autoři neznámí.¹⁰ Důležité pro ně je, že „*nikdy neexistuje jedna jediná, ortodoxní verze mýtu*“.¹¹ Některé kultury respektovaly pouze jediné a přesně znějící verze svých mýtických příběhů. Byly ale i kultury takové, které své příběhy rády obměňovaly. V tom případě se mýtický příběh, při svém každém dalším převyprávění, stával v podstatě originálem. Zlom nastal s vynalezením knihtisku. Ten totiž způsobil, že se jednotlivé mýtické příběhy začaly zaznamenávat v jedné jediné podobě, což ukončilo i jejich nekonečné obměňování v podobě hovorové. Je však důležité připomenout, že o mýtických příbězích se dozvídáme nejen z literatury, ale také např. z uměleckých děl nebo různých rituálů, které jejich různorodost naopak oživují.¹²

Druhý významný zlom nastal v 18. století, které začalo na dějiny a vůbec všechno nahlížet vědecky.¹³ Následující století už věřilo, že „mytologické pověry“ budou velmi brzy zastíněny právě vědou.¹⁴ Opačného názoru byl C. G. Jung,¹⁵ který hovoří o „*psychologických pravdách mýtu, které jsou podle jeho tvrzení univerzální a jsou potřebné pro zdraví lidské psychiky*“.¹⁶ A totéž potvrzuje i Joseph Campbell, který tvrdí, že „*naše tabu, jež vzešla ze starých mytologií, jsou dnes zviklána naší vlastní moderní vědou a v celém civilizovaném světě tak prudce stoupá výskyt duševních nemocí, sebevražd, drogových závislostí, rozvrácených rodin, zkažených dětí, zločinu, násilí, vražd a bezmoci*“.¹⁷

¹⁰ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 11.

¹¹ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 17.

¹² BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 11.

¹³ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1, s. 13.

¹⁴ CAMPBELL, Joseph. *Mýty: Legendy dávných věků v našem denním životě*. Praha: Pragma, 1998. ISBN 80-7205-491-0, s. 21.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 23.

¹⁶ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 12.

¹⁷ CAMPBELL, Joseph. *Mýty: Legendy dávných věků v našem denním životě*. Praha: Pragma, 1998. ISBN 80-7205-491-0, s. 19.

3 Antická mytologie

Základem mýtu pro dnešní západní kulturu je antická mytologie. Žádný jiný mytologický systém není lidem na západě tak důvěrně známý, jako ten antický. Detailně propracované příběhy řecké a římské mytologie, týkající se nejčastěji bohů, hrdinů, netvorů, válek nebo kleteb, prostupují celou západní kulturou, jako žádné z dalších mytologií.¹⁸

Antické mýty se primárně nesoustředí na to, jak všechno vzniklo a ani na to, jak všechno skončí. Antické mýty postihují samotný střed věcí. Soustřeďují se na život tady a teď, což dokládá fakt, že většina antických mýtů se odehrává až dlouho poté, co začal existovat svět i se svými bohy a jejich protivníky. A právě proto můžeme Řeky považovat za národ, který vytvořil kulturně nejtvárnější mýty na světě. Mýty, o nichž můžeme tvrdit, že překračují hranice nejrůznějších kultur.¹⁹

Na rozdíl od některých jiných mytologických systémů nejsou příběhy antických mýtů zasazeny do posvátných prostor. Naopak – odehrávají se mezi omylnými postavami, neboť antičtí bohové jsou považováni za stejně omylné bytosti, jako jsou bytosti lidské. Antické bohy tak můžeme považovat za postavy mnohem bližší obyčejným lidem než bohům ostatních mytologií.²⁰

Námětem antických mýtů jsou především božské a lidské osudy. Tito bohové jsou s lidmi v neustálém styku a mnohdy na sebe berou jejich podobu, což pro ně není nic výjimečného.²¹ Kromě lidských podob na sebe berou podoby nelidské, podoby myšlenek, inspirace nebo podoby okamžiků obzvláštní jasnosti či zmatení ducha.²² Pokud však nejsou v přestrojení, lze každého z nich poznat podle tělesných znaků nebo speciálních emblémů, jako jsou například zbraně nebo zvířata.²³ Typické je pro ně i to, že nejsou ani dobří, ani špatní, tzn. nejsou to bohové s morálkou. Podle autora publikace *Mytologie: mýty, pověsti, legendy*, lze antické bohy nejlépe charakterizovat jako „*energie, jejichž použití mohou lidé považovat za správné nebo špatné, ale které nejsou vázány žádným systémem mravnosti*“. To jediné, co od lidí požadují, je respekt.²⁴

¹⁸ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 16.

¹⁹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 16.

²⁰ *Tamtéž*, s. 16.

²¹ *Tamtéž*, s. 16.

²² *Tamtéž*, s. 17.

²³ *Tamtéž*, s. 20.

²⁴ *Tamtéž*, s. 17.

Základním problémem antických mýtů pro dnešní svět je množství verzí jednotlivých příběhů. V řeckých a římských dobách vznikaly neustále nové verze a nová převyprávění, jejichž důsledkem je fakt, že se jen zřídkakdy objeví pouze jedna verze daného příběhu.²⁵ Většinou je dáována přednost nejstarším verzím nebo verzím takovým, jejichž účinky byly nejsilnější.²⁶ Je však třeba dodat, že každý mýtus je stejným způsobem „pravdivý“ i „nepravdivý“ – v jeho posouzení potom nejvíce záleží na postoji pozorovatele.²⁷

Antická mytologie je dnes považována za takový mytologický systém, který poznamenal evropskou kulturu jako žádný jiný. O tom svědčí i fakt,²⁸ že si na něj nemůžeme dovolit zapomenout, protože bychom najednou přestali příliš mnoha věcem rozumět. S postavami a s příběhy antických mýtů se můžeme setkat v knihách, v časopisech, v galeriích, na jevištích nebo ve filmech – zkrátka všude, aniž bychom je však vždy rozpoznali.²⁹

3.1 Řecká mytologie

Příběhy řecké mytologie jsou nejčastěji považovány za řadu pohádek a legend, více či méně z říše fantazie, napsaných především pro pobavení dětí. To je však tvrzení zcela nepravdivé. Řecký mytologický systém představuje velkolepý pokus o nalezení odpovědi na již antickou otázku, tj. jaký je smysl života a jak vypadá dobrý lidský život.³⁰

Řečtí bohové jsou často označováni za nejlidštější bohy ze všech mytologií. Přesto jsou většinou obdařeni takovými schopnostmi, díky kterým jsou schopni zničit každého, kdo se jim jen trošku znelíbí.³¹ Na rozdíl od římské mytologie však v té řecké neexistuje žádný všemohoucí a dobrotivý bůh otec. Naopak, o svrchovanou nadvládu mezi sebou jednotliví bozi poměrně dlouhou dobu bojovali.³² Všichni Řekové tak uznávali tzv. *olympský náboženský systém*,³³ který lze charakterizovat jako systém dvanácti velkých bohů a bohyň, jež sídlil na

²⁵ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 18.

²⁶ FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-99-9, s. 7.

²⁷ *Tamtéž*, s. 6-7.

²⁸ FERRY, Luc. *Řecké mýty: Mytologie a filosofie*. Praha: Garamond, 2020. ISBN 978-80-7407-466-0, s. 7.

²⁹ FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-99-9, s. 5.

³⁰ FERRY, Luc. *Řecké mýty: Mytologie a filosofie*. Praha: Garamond, 2020. ISBN 978-80-7407-466-0, s. 7.

³¹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 17.

³² *Tamtéž*, s. 20.

³³ GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy, 2004. ISBN 80-7309-153-4, s. 18.

vrcholu hory Olymp,³⁴ a jež někdy bývá označován také jako „*dvanáct Olympianů*“. Je třeba ale zmínit, že kromě nich existovalo i poměrně velké množství méně významných božských postav.³⁵

Významnou roli v řeckém mytologickém systému však nehráli jen bohové, ale také hrdinové, o nichž se věřilo, že žili v historických dobách jen před několika generacemi.³⁶ Dnes je toto hrdinské období, předcházející tomu lidskému, nazýváno jako *věk héroů*.³⁷ Mnozí z těchto héroů měli jednoho z rodičů božského původu a druhého původu vznešeného. Tito héroové bývají nejčastěji charakterizováni jako pohlední, urostlí, stateční, vznešení a slavní mladí mužové, kteří však stejně jako bohové podléhají vyšší moci osudu.³⁸

Řecké mýty prostupovaly skrze životy obyčejných Řeků všemi směry. Pro dnešní znalost řeckého mytologického systému je však důležitá především jejich inspirace v oblasti výtvarného a literárního umění.³⁹ Autorka Lucilla Burn tak ve své knize správně konstatuje, že „*nebýt pozoruhodných básnických kvalit těchto nových zpracování starých příběhů a trvalé působivosti jejich krásy, znali bychom dnes řecké mýty mnohem méně a mnohem méně by nás okouzlovaly*“.⁴⁰

3.2 Římská mytologie

Římané byli velcí budovatelé říše, kteří si ke svým potřebám přizpůsobili nejrůznější mýty všech národů. Tam, kde bylo možné najít shodné znaky a prvky mezi jednotlivými bohy, došlo k jejich připodobnění – tak Římané vytvořili například z řecké bohyně Athény římskou bohyni Minervu.⁴¹

Dnešní podobu římské mytologie můžeme považovat za její pozdní formu silně ovlivněnou působením především řeckých vzorů. Přestože pozdní římská mytologie vychází převážně

³⁴ QUESNEL, Alain a Bernard BRIAIS. *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*. 2. vydání. Brno: Gemini, 1922. ISBN 80-85265-50-8, s. 92.

³⁵ BURN, Lucilla. *Řecké mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-220-0, s. 14.

³⁶ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 18.

³⁷ BURN, Lucilla. *Řecké mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-220-0, s. 12.

³⁸ *Tamtéž*, s. 13.

³⁹ *Tamtéž*, s. 11.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 12.

⁴¹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 19.

z mytologie řecké, podařilo se jí převládnout v evropské kultuře už na počátku renesance a předtím tak, na tomto území, i samotnou řeckou mytologii. Nejen její pozdní podoba, ale i její podoby ostatní, jsou výsledkem dlouhého vývoje, na jehož počátku stojí prastará mytologie italských národů, kterou pomohly do nám známé podoby zformovat především vlivy etruské a řecké.⁴²

V římské mytologii od začátku existoval panteon původních římských božstev, která byla postupně doplňována o další příchozí božstva. Tato příchozí božstva se však vyznačují tím, že pocházela z jiných kulturních oblastí, než byl starověký Řím. Většinou se jednalo o oblasti Etrurie, Řecka a později i o oblasti Blízkého východu a Egypta. V pozdějších obdobích se stávali součástí římského panteonu také bohové dobytých měst okolních národů, kteří následně splynuli s příslušným římským bohem.⁴³

Za datum uzavírající epochu římské mytologie můžeme uměle považovat rok 313.⁴⁴ V tomto roce vydal císař Konstantin Veliký Edikt milánský, kterým stanovil křesťanství za oficiální náboženství říše, a kterým se tradiční římské náboženství stalo náboženstvím pohanským, nepovoleným a později i pronásledovaným. Díky literatuře a umění však přežila klasická římská božstva až do současnosti.⁴⁵

3.3 Antické mýty v čítankách a učebnicích pro základní školy

Antická mytologie je v čítankách a učebnicích zastoupená nejpočetněji ze všech mytologických systémů. Zajímavé však je, že se ve všech případech jedná pouze o texty z řeckého mytologického souboru, což znamená, že římský mytologický systém zde není zastoupen jediným textem. Dohromady se tak jedná o třicet výskytů osmnácti různých textů, z nichž všechny vychází z řeckých mytologických příběhů. A protože je v tomto případě množství výskytů dosti početné, nebudeme se věnovat všem textům jednotlivě, ale vybereme pouze ty příběhy, jež jsou v čítankách a učebnicích využity nejčastěji.

Tím příběhem, jež v čítankách a učebnicích čítá dohromady šest výskytů, je příběh nesoucí název *Daidalos a Íkaros*. V učebnicích pro 5. třídy jej najdeme dvakrát a v učebnicích pro 6.

⁴² NEŠKUDLA, Bořek. *Encyklopedie bohů a mýtů starověkého Říma a Apeninského poloostrova*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-264-3, s. 7.

⁴³ Tamtéž, s. 9.

⁴⁴ Tamtéž, s. 10.

⁴⁵ Tamtéž, s. 11.

třídy čtyřikrát. Proto nejdříve v krátkosti uvedeme, o čem příběh vypráví. Daidalos si ve městě Athény vysloužil pověst nejlepšího vynálezce.⁴⁶ Když však jeho žák, a zároveň synovec, vynalezl hrnčířský kruh, čímž si vysloužil od obyvatel města obdiv, začal na něj Daidalos žárlit. Rozhodl se proto, že se svého nadaného žáka zbaví tím, že ho shodí ze střechy. Kvůli tomuto činu byl Daidalos nucen Athény opustit a hledat novým domov, kterým se stal ostrov Kréta, kde vládl král Mínós. chtěl, aby mu Daidalos vymyslel labyrint pro svého syna Mínótaura což Daidalos splnil. Problém však nastal ve chvíli, kdy zůstal Daidalos i se svým synem Íkarem uvnitř labyrintu uvězněni. Daidalos si proto nechal do labyrintu donést pera a vosk, z nichž postavil pár křídel pro sebe i svého syna a z labyrintu utekli. Přestože křídla fungovala dokonale, Íkaros cestu kvůli své hlouposti nepřežil – i přes varování svého otce stoupal s křídly výš a výš, až se vosk na nich rozpustil. Daidalovi se i přes jeho bolest, způsobenou ztrátou syna, podařilo doletět až do města Kýmé, kde ho na svém dvoře přijal král Kókal.⁴⁷

Pro 5. třídy je tento příběh v prvním případě uveden v učebnici *Čítanka pro 5. ročník* od nakladatelství *Jinan* na stranách 23 a 24 včetně jedné ilustrace. Autorem textu je Rudolf Mertlík a pochází z jeho publikace s názvem *Starověké báje a pověsti*. Ještě před samotným textem je tučným písmem uvedené shrnutí nejen tohoto příběhu, ale i dalších událostí z řeckého mytologického souboru, jež na tento příběh přímo navazují. Následuje samotný text, pod nímž najdeme dva úkoly směřující k žákům. Je však třeba dodat, že ani jeden z těchto úkolů nevyhází přímo z textu, oba se k němu pouze vztahují.⁴⁸ Ve druhém případě najdeme tento příběh v učebnici *Čítanka 5.* od nakladatelství *Prodos* na stranách 35 až 37 včetně jedné ilustrace. Autorem textu je v tomto případě Eduard Petiška a čerpán byl z jeho publikace *Staré řecké báje a pověsti*.⁴⁹

Z publikace od Eduarda Petišky čerpají příběh o Daidalovi a Íkarovi i dvě učebnice pro 6. třídy, a to konkrétně učebnice *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním* od nakladatelství *Nová škola* a učebnice *Čítanka pro 6. ročník základní školy* od nakladatelství *Fortuna*. V prvním případě najdeme tento text na stranách 106 a 107 včetně ilustrace a tři doplňujících odstavců. První odstavec obsahuje 4 otázky, z nichž pouze jedna vychází přímo z textu, ostatní tři se k textu určitým způsobem vztahují. Druhý odstavec představuje tzv. *Úkol s hvězdičkou*, který

⁴⁶ Kolektiv autorů. *Atlas starověkých mýtů*. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0700-1, s. 31.

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 32

⁴⁸ PECHOVÁ, Drahoslava a Zuzana ŽITNÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Úvaly: Jinan, 1994, s. 23-24.

⁴⁹ DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Olomouc: PRODOS, 1997. ISBN 80-85806-72-X, s. 35-37.

dává žákům za úkol přečíst si některou další báji od Eduarda Petišky a následně s ní seznámit své spolužáky. A třetí odstavec, v zeleném rámečku, nese název *Eduard Petiška* a obsahuje ty nejdůležitější informace o něm, jako o významném českém autorovi.⁵⁰ Ve druhém případě tento text najdeme na stranách 10 až 14 bez jakýchkoliv doplňujících otázek a informací.⁵¹ V učebnici *Čítanka pro 6. ročník základní školy* od nakladatelství *Fortuna* najdeme i třetí výskyt tohoto příběhu v rámci učebnic pro 6. třídy. Najdeme ho na stranách 8 až 10 včetně jedné ilustrace a tzv. *Predíxu*. Autorem tohoto textu je Publius Ovidius Naso a využit byl z jeho publikace *Proměny*. I v tomto případě je zde uveden jen samotný text bez jakýchkoliv doplňujících úkolů a informací.⁵² A poslední výskyt tohoto příběhu najdeme v učebnici *Český jazyk 6: Literatura a komunikace* od nakladatelství *Práce*. Najdeme ho na stranách 77 až 79 a je uveden v rámci kapitoly s názvem *Próza*.⁵³

K mýtickému příběhu o Daidalovi a Íkarovi se však vztahuje ještě jeden text, který najdeme hned ve dvou čítankách pro 6. třídy. Tento text nese název *Jarmareční píseň na počest prvních vzduchoplavců*, jeho autorem je Jiří Žáček a můžeme ho najít ve dvou jeho publikacích – buď v publikaci *Rýmy pro kočku a pod psa* nebo v publikaci *2 x 2 je někdy 5*. Tuto báseň obsahují čítanky *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním* od nakladatelství *Nová Škola* a *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment*. V prvním případě ji najdeme na straně 108 včetně tří úkolů, z nichž všechny z textu přímo vychází⁵⁴ a v případě druhém na straně 63, tentokrát bez úkolů, zato s několika vysvětlivkami.⁵⁵

Druhý příběh, jež v učebnicích čítá dohromady čtyři výskyty, nese název *Prometheus*. Poprvé se s ním setkáme v čítance určené pro 5. třídy – *Čítanka 5: Literární výchova pro 5. ročník základní školy* z nakladatelství *Státní pedagogické nakladatelství*. Najdeme jej na stranách 137 až 140 včetně konečného shrnutí v posledním odstavci pod koncem textu. Autorem je Eduard

⁵⁰ JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6, s. 106-107.

⁵¹ ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5, s. 10-14.

⁵² *Tamtéž*, s. 8-10.

⁵³ HOFFMANNOVÁ, Jana a Bohuslav HOFFMANN. *Český jazyk 6: Literatura a komunikace*. Praha: Práce, 1998. ISBN 80-208-0470-6, s. 77-79.

⁵⁴ JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6, s. 108.

⁵⁵ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3, s. 63.

Petiška a pochází z jeho publikace *Staré řecké báje a pověsti*.⁵⁶ Zbylé tři výskyty najdeme v učebnicích pro 7. třídy. Ve dvou případech se jedná o stejný text jako v učebnici pro 5. třídy, tedy o text od Eduarda Petišky. Najdeme ho v učebnicích *Čítanka 7* a *Literární výchova 7: Pracovní sešit*, v obou případech od nakladatelství *Alter*. V čítance se text rozkládá na stranách 50 až 53 včetně jedné ilustrace a bez jakýchkoliv doplňujících otázek nebo odstavců.⁵⁷ V pracovním sešitě ho najdeme na stranách 19 a 20 včetně patnácti úkolů, z nichž jeden je úkol kreativní. Zajímavé je, že v tomto případě vychází všechny úkoly přímo ze samotného textu, a proto je můžeme považovat za vhodné pro samostatnou práci žáků s textem.⁵⁸ Kreativní úkol potom souvisí s poměrně velkou ilustrací postavy Prométhea na straně 53 v čítance.⁵⁹ Poslední učebnice, ve které se s tímto příběhem setkáme, je *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fraus*. V tomto případě se jedná o text z publikace *Starověké báje a pověsti* od Rudolfa Mertlíka a najdeme ho na stranách 57 až 59 včetně jedné ilustrace a několika vysvětlivek těch slov, jež by mohly žákům způsobovat problémy.⁶⁰

O tomto mýtickém příběhu pojednává ještě jeden text, v tomto případě však nesoucí název *Oheň Prométheův*. Najdeme ho v učebnici *Čítanka pro 5. ročník základní školy* od nakladatelství *Fortuna* na stranách 66 a 67 včetně tří otázek, z nichž však ani jedna nevychází přímo z textu. Jeho autorkou je Hana Doskočilová, která ho zařadila do své publikace *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*.⁶¹ Důležité však je, že ať už je příběh pojmenován *Prometheus* nebo *Oheň Prométheův*, jedná se o jeden a ten samý příběh. Jeho hlavním hrdinou je samotný Prometheus, kterého za svoji vzpurnost, vychytralost a za krádež božského ohně, následně darovaného lidem, potrestal sám Zeus. Ten přikázal, aby byl Prometheus za svoje činy přikován ke skále v kavkazském pohoří, kam bude každý den přilétat žravý sup, jenž mu bude zaživa vyklouvat játra z těla, která budou mít schopnost

⁵⁶ KARFÍKOVÁ, Věra. *Čítanka 5: Literární výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85937-15-8, s. 137-140.

⁵⁷ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9, s. 50-53.

⁵⁸ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X, s. 19-20.

⁵⁹ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9, s. 50.

⁶⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X, s. 57-59.

⁶¹ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Kateřina HORÁČKOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 8071682551 9788071682554, s. 66-67.

neustálého dorůstání. Z těchto muk vysvobodil Promethea až Herakles, který sestřelil supa a Promethea vysvobodil z okovů. „*Po svém vysvobození se vrátil Prometheus na Olymp jako rádce bohů a věštec*“.⁶²

Poslední skupinu textů, které zde budeme věnovat pozornost, tvoří texty, jenž se jakýmkoliv způsobem vztahují k příběhům o městě Tróje. Dohromady se jedná o pět různých textů, z nichž pouze jeden je využit ve dvou různých učebnicích.

Nejdříve se budeme věnovat textům nesoucím název *Trójský kůň*. V prvním případě jej najdeme v učebnici *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment* na stranách 66 a 67. Jeho autorkou je Hana Doskočilová a převzat byl z její publikace *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Kromě samotného textu zde najdeme vysvětlivky a oddíl s názvem *Úkoly*, které jsou tři, a které z textu přímo vychází.⁶³ Ve druhém případě jej najdeme v učebnici *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním* od nakladatelství *Nová Škola* na stranách 102 až 104 včetně jedné ilustrace. Text byl v tomto případě převzat z publikace *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie* a jeho autorem je Alain Quesnel. Na straně 104 najdeme kromě samotného textu ještě dva odstavce v modrých rámečcích a dva odstavce v oranžových rámečcích. První modrý rámeček obsahuje sadu pěti úkolů, které z poloviny z textu přímo vycházejí a z poloviny se k němu jen určitým způsobem vztahují. Druhý modrý rámeček obsahuje tzv. *Úkol s hvězdičkou*, který navrhuje aktivitu pro práci ve dvojicích. Oranžové rámečky obsahují informace teoretické – první z nich nese název *Báje (mýtus)* a druhý *Mytologie*.⁶⁴ Ve třetím případě se pak jedná o text písně *Trójský kůň*, jehož autory jsou Jan Werich a Jiří Voskovec. Kromě toho, že si tento text můžeme poslechnout přímo v písni, můžeme si ho také přečíst v publikaci s písňovými texty od Voskovce a Wericha *Máme za to*. Tento text osahuje 27 veršů a najdeme ho ve dvou čítankách. V čítance *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním* od nakladatelství *Nová Škola* jej najdeme na straně 105 včetně pěti úkolů, které se však k textu pouze vztahují, tzn., že z něho přímo

⁶² BAHNÍK, Václav a kolektiv. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. ISBN 25-119-74, s. 508.

⁶³ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3, s. 66-67.

⁶⁴ JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6, s. 102-104.

nevycházejí.⁶⁵ A v čítance *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fraus* ho najdeme na straně 203 pouze s několika vysvětlivkami.⁶⁶

Další text, vztahující se k městu Trója, nese název *Trójská válka* a najdeme ho v učebnici *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fraus* na stranách 200 až 202 včetně dvou ilustrací a dvou fotografií. Text byl převzat z publikace *Staré řecké báje a pověsti* od autora Eduarda Petišky a začíná tzv. Paridovým soudem,⁶⁷ ve kterém se Paris musel rozhodnout, která ze tří bohyň je nejkrásnější – zda Héra, Athéna nebo Afrodita. Protože se Paris rozhodl pro bohyni Afroditu,⁶⁸ čímž rozhněval obě další bohyně, rozhodl tak o osudu svém i osudu města Tróje,⁶⁹ které se ocitlo ve válce s Řeky,⁷⁰ kteří v ní zvítězili.⁷¹

Jako předposlední příběh týkající se města Tróje uvedeme text nesoucí název *Větrné hradby trójské*, který najdeme v učebnici *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií* od nakladatelství *Fortuna* na stranách 12 a 13 včetně ilustrace. Autorem je Richard Halliburton a převzat byl z jeho publikace *Nádherné dobrodružství*.⁷² Tento text však žáky neseznamuje se samotným mýtickým příběhem. Spíše by se dalo říct, že představuje osobní pohled autora na trójskou válku a jeho návrat do dětských vzpomínek se všemi jmény a místy, které k ní patří. Problém však je, že jak jména, tak ani místa nejsou uvedena v kontextu a nejsou ani vysvětlena, proto žák, čtoucí tento poměrně krátký text, z něho nemůže o samotném mýtickém příběhu mnoho pochopit.

Poslední příběh vztahující se k městu Tróje nese název *Odysseus opouští Tróju* a najdeme ho v učebnici *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment* na straně 67. Text byl převzat z publikace *Odysseova dobrodružství*

⁶⁵ JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6, s. 105.

⁶⁶ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-248-9, s. 203.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 200-202.

⁶⁸ PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80, s. 183.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 184.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 185.

⁷¹ *Tamtéž*, s. 193.

⁷² ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0, s. 12-13.

při návratu domů od autorů Pavla Augusty a Františka Honzáka a poměrně netypický je tím, že obsahuje pouhých pět vět, ze kterých se dozvídáme jen velmi málo o konci trójské války a o nadcházející Odysseově cestě na jeho rodný ostrov Ithacu.⁷³

Ostatní použité texty, vztahující se k řeckému mytologickému souboru příběhů, najdeme převážně v učebnicích a čítankách pro 6. třídy, dále pak pro třídy 5. a 7. (Seznam veškerých použitých textů viz. *Příloha B*)

⁷³ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3, s. 67.

4 Egyptská mytologie

O původním domorodém obyvatelstvu z oblasti nilského údolí máme jen velmi málo dokladů. Co však prokázané máme, a to přímo archeologicky, je příchod osadníků z různých míst, většinou však z oblasti severní Afriky a severovýchodních semitských zemí, kteří zde vytvořili izolované společnosti s rozdílnými jazyky, zvyky i vírou. Tyto samostatné komunity sjednotily v jeden národ až dlouhotrvající boje, které nakonec vedly k vytvoření království, dnes známého jako starověký Egypt.⁷⁴ Počátky samostatných egyptských dějin tak lze umístit přibližně do počátku roku 3000 př. n. l.⁷⁵ a jejich konec asi o tři tisíciletí později.⁷⁶ Autor známé publikace o mytologii S. N. Kramer je toho názoru, že počátky historie starověkého Egypta jsou dány dvěma rozhodujícími událostmi – nejen sjednocením Horního a Dolního Egypta v jedno království, ale také vynálezem obrázkového písma.⁷⁷

Staroegyptskou civilizaci můžeme považovat za silně konzervativní, protože ke změnám v jednotlivých oblastech života docházelo jen zřídka. Jednou jedinou výjimkou bylo náboženství.⁷⁸ Náboženská víra starých Egyptanů se v průběhu jednotlivých tisíciletí poměrně značně měnila.⁷⁹ Zajímavé však je, že místo toho, aby se v důsledku těchto změn celý náboženský systém ještě více proplétal, docházelo k procesu opačnému – staletími se naopak zjednodušoval.⁸⁰

Základní podoba egyptského mytologického systému byla vytvořena již kolem roku 2200 př. n. l.⁸¹ a je třeba si uvědomit, že vznikala jako důsledek sjednocení země⁸² a při vytváření nové společnosti.⁸³ Egyptské mýtické příběhy se snažily obyčejným lidem odpovědět na ty nejzákladnější otázky – tj. jak vznikl svět a co je po smrti. Obecně tedy můžeme konstatovat,

⁷⁴ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 284.

⁷⁵ QUESNEL, Alain a Bernard BRIAIS. *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*. 2. vydání. Brno: Gemini, 1922. ISBN 80-85265-50-8, s. 43.

⁷⁶ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 284.

⁷⁷ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 24.

⁷⁸ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 284.

⁷⁹ QUESNEL, Alain a Bernard BRIAIS. *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*. 2. vydání. Brno: Gemini, 1922. ISBN 80-85265-50-8, s. 18.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 20.

⁸¹ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 22.

⁸² *Tamtéž*, s. 24.

⁸³ *Tamtéž*, s. 75.

že egyptské mýty vznikaly jako opora pro místní obyvatelstvo,⁸⁴ a že se dodnes dochovaly jen proto, že v nich tehdejší společnost spatřovala prvek nezbytný k vytvoření vlastního náhledu na svět.⁸⁵

Starověcí Egyptané se považovali za jediné skutečné lidi vyvolené bohy a často se o nich tvrdí, že patřili mezi nejnábožnější národy vůbec. Původně byla egyptská náboženská víra velmi široká a až čas způsobil, že začala některá hlavní božstva splývat.⁸⁶ Kromě toho, že starověcí Egyptané uznávali tzv. národní bohy, kteří byli známí ve všech částech Egypta,⁸⁷ uznávali také tzv. místní bohy, které v ostatních částech říše neznali.⁸⁸ Poměrně nezvyklé však je, že Egyptané, na rozdíl od jiných starověkých národů, věděli, že nejen lidé, ale i bohové mohou zaniknout. Podle jejich obecně vžitých představ se potom takový bůh stal hvězdou.⁸⁹

Původně se egyptské mýtické příběhy předávaly pouze ústní formou. Teprve až se zánikem tzv. *Střední říše* kolem roku 1780 př. n. l. nastala potřeba jednotlivé mýtické příběhy zaznamenat. Problém však způsobovala ngramotnost velké většiny egyptského obyvatelstva, které tak bylo i nadále odkázáno na vypravěče těchto mýtických příběhů.⁹⁰

Za dnešní znalost egyptské mytologie vděčíme především dvěma hlavním pramenům – tzv. *Textům pyramid* a tzv. *Textům rakví*. Zatímco *Texty pyramid* obsahují různé hymny, zaříkávání a rituální texty, *Texty rakví* považujeme za hlavní literární zdroj egyptských mytologických představ.⁹¹ Přesto je třeba si uvědomit, že náš dnešní obraz egyptské mytologie rozhodně není úplný,⁹² a že bez znalosti obou těchto textů, by byl i značným způsobem omezený.⁹³

⁸⁴ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 284.

⁸⁵ HART, George. *Egyptské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-223-5, s. 9.

⁸⁶ QUESNEL, Alain a Bernard BRIAIS. *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*. 2. vydání. Brno: Gemini, 1922. ISBN 80-85265-50-8, s. 43.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 20.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 18.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 44.

⁹⁰ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 284.

⁹¹ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 22.

⁹² *Tamtéž*, s. 75.

⁹³ *Tamtéž*, s. 44.

4.1 Egyptská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy

Egyptská mytologie zrovna nepatří k těm mytologickým systémům, jež by byly v čítankách a učebnicích pro základní školy nějak výrazně zastoupeny. Dohromady se jedná pouze o jeden text, který byl využit ve dvou různých čítankách – v obou případech však shodně pro 6. třídy.

Tento jediný text nese název *Sinuhet* a jeho autorem je Vojtěch Zamarovský. Právě tento text můžeme najít v učebnici *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment*, a v učebnici *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním* od nakladatelství *Nová Škola*.

V učebnici od nakladatelství *Nová Škola* najdeme tento text pod názvem *Sinuhet (Životopis starý 4000 let)* a najdeme ho, včetně dvou ilustrací, na stranách 72 a 73. Před začátkem samotného příběhu se nachází kratší odstavec, který následující text uvádí, a naopak pod textem v modrém rámečku si můžeme přečíst jeden pokyn a dvě otázky směřované žákům, na které musí být schopni odpovědět, protože z tohoto textu přímo vycházejí. Ze zeleného rámečku, ještě na též straně, se dozvíme stručné informace o autorovi textu Vojtěchu Zamarovském.⁹⁴ Ve druhé učebnici od nakladatelství *Fragment* najdeme tento text pouze pod názvem *Sinuhet* na stranách 61 až 64 a to bez ilustrací. Samotný text napsaný Vojtěchem Zamarovským však začíná až na straně 62, protože předchozí strana je věnována krátkému úvodu do společensko-politické situace, za které se tento příběh odehrává. I v této učebnici však můžeme najít oddíl nacházející se pod koncem textu, který nese název *Úkoly*. Zde se však jedná o pět pokynů a tři otázky, které stejně jako v předchozím případě, vychází přímo z uvedeného textu.⁹⁵ Poměrně zajímavý je ale především fakt, že se v obou z těchto učebnic nachází jiná část úryvku z již zmiňovaného stejnojmenného díla Vojtěcha Zamarovského. Zatímco z textu v učebnici od nakladatelství *Nová Škola* se dozvídáme především o tom, jak se Sinuhet dostal do přízně samotného krále, který mu nechal vystavět hrobku v pyramidě se vším, co k tomu patří,⁹⁶ z textu v učebnici od nakladatelství *Fragment* se dozvídáme, jak se statečný Sinuhet postavil

⁹⁴ JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6, s. 72-73.

⁹⁵ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3, s. 61-64.

⁹⁶ JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6, s. 72-73.

v boji proti obrovi, který ho k němu vyzval, a jak se mu v něm podařilo i přes velký velikostní rozdíl nad obrem zvítězit.⁹⁷

Přestože jsme tímto vyčerpali veškeré zastoupení egyptských mytologických příběhů v čítankách a učebnicích pro základní školy, chtěla bych se zde ještě zmínit o textu nesoucí název *Sfinga*, jehož autorkou je Hana Doskočilová, a jež byl převzat z její publikace *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Najdeme ho v učebnici *Čítanka pro 5. ročník základní školy* od nakladatelství *Fortuna* na stranách 67 a 68.⁹⁸ A právě proto, že se jedná o klasický řecký příběh, který však svým názvem evokuje spíše příběh z prostředí egyptské mytologie, je podle mého názoru jeho zařazení do čítanky pro 5. třídu poměrně nevhodné, protože může způsobit ze strany žáků různá nedorozumění a nepochopení.

⁹⁷ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3, s. 62-64.

⁹⁸ MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Kateřina HORÁČKOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 8071682551 9788071682554, s. 67-68.

5 Severská mytologie

Hned ze začátku je třeba upřesnit, že severskou mytologií máme na mysli mýty o pohanských bozích vikingské Skandinávie.⁹⁹ O tom, že tito lidé vyznávali určité pohanské náboženství, nemůže být pochyb a pro dnešní odborníky je to zároveň předpoklad toho, že uctívali i nám dnes již poměrně známý spletitý systém severské mytologie.¹⁰⁰

Jako základní problém se v souvislosti se severskou mytologií jeví negramotnost Vikingů, která způsobila,¹⁰¹ že většina informací, jež mají dnešní odborníci k dispozici, pochází z poměrně malého počtu psaných zdrojů,¹⁰² v důsledku čehož víme i o jejich mytologii poměrně málo.¹⁰³ Budeme-li však pátrat po dobových záznamech vikingských mýtických příběhu, budeme si moct vybrat ze dvou možností.¹⁰⁴ V prvním případě nebudeme hledat texty, ale runové nápisy, obrazy na kamenech,¹⁰⁵ různé rytiny a obrazové miniatury, které nám jednotlivé mýtické příběhy naznačí.¹⁰⁶ Ve druhém případě, kdy budeme chtít získat propracovanější verze severských mýtických příběhů, budeme muset zapátrat v pramenech středověké a pozdější Skandinávie. Oba způsoby však s sebou přináší mnohá úskalí, z nichž těmi největšími jsou chybné výklady a různé zkomoleniny a nepřesnosti.¹⁰⁷

Naše dnešní znalosti severské mytologie závisí především na třech hlavních pramenech – *Písňové Eddě*,¹⁰⁸ která je někdy nazývána také jako *Veršovaná Edda*,¹⁰⁹ *Prozaické Eddě*¹¹⁰ a *skaldské poezii*. Písňová Edda je anonymní¹¹¹ soubor volně spolu souvisejících básní kratšího

⁹⁹ PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 7.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 12.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 12.

¹⁰² BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 234.

¹⁰³ PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 12.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 14.

¹⁰⁵ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 232.

¹⁰⁶ PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 14.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 15.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, s. 15.

¹⁰⁹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 234.

¹¹⁰ PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 23.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 31.

či středního rozsahu¹¹² ze 13. století¹¹³ a je považována za největší sbírku severského mytologického materiálu.¹¹⁴ Za druhou největší mytologickou sbírku je považována Prozaická Edda, která byla sestavena ve 20. letech 12. století pro začínající básníky.¹¹⁵ Skaldskou poezií se myslí skladby dvorských básníků, kteří jsou obvykle nazýváni *skaldi*. Výhodou skaldské poezie je možnost její poměrně přesné datace do jednotlivých staletí i desetiletí. Důležité však je, abychom si uvědomili, že i výše popsané prameny s sebou přinášejí určitá nebezpečí výkladu a hodnověrnosti.¹¹⁶

Další poměrně významný problém představuje pro severský mytologický systém křesťanství.¹¹⁷ Vikingské kmeny zůstávaly na severu poměrně dlouhou dobu izolovány od vývoje ve střední Evropě, díky čemuž si svoji pohanskou mytologii udržovaly daleko lépe než kmeny v jiných oblastech. Teprve až v průběhu 10. a 11. století se staré severské národy obrátily na křesťanství.¹¹⁸ Nelze však předpokládat, že by se s jeho příchodem nějak výrazně změnil jejich způsob života a myšlení, spíše naopak. Namísto toho, aby křesťanství severské mýty nahradilo, je spíše doplnilo či jimi nějakým způsobem prostoupilo.¹¹⁹ Na druhou stranu s sebou přineslo další určitá úskalí. Protože jsme dnes odkázáni na křesťanské zápisy o pradávných a předkřesťanských severských dobách, nezbyvá nám nic jiného, než jim důvěřovat a považovat je za hodnověrné, přestože je to pochopitelně nebezpečné.¹²⁰

¹¹² PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 15.

¹¹³ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 234.

¹¹⁴ PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 15.

¹¹⁵ *Tamtéž*, s. 23.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 31.

¹¹⁷ *Tamtéž*, s. 31.

¹¹⁸ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 233.

¹¹⁹ PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9, s. 13.

¹²⁰ *Tamtéž*, s. 31.

5.1 Severská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy

V případě severské mytologie se jedná o jeden jediný výskyt textu, vztahujícího se k tomuto tématu. Ani severskou mytologii tak nemůžeme zařadit k těm mytologickým systémům, jež jsou v čítankách a učebnicích pro žáky základních škol hojně zastoupeny.

Tento jediný výskyt představuje text nesoucí název *Slepý bůh* v učebnici *Čítanka 6* na stranách 86 a 87 z nakladatelství *Prodos*, určený pro 6. třídy základních škol. Autorem textu je Gilles Ragache a převzat byl z jeho publikace *Mýty a legendy: Vikingové*.¹²¹

Obsah tohoto mýtu pojednává o příběhu dvou severských bohů – o *Balderovi* a *Lokim*. Balder byl dobrý a šlechetný bůh žijící v Asgardu jako jeden z Odínových synů. Protože se mu jednu noc zdál sen o tom, že je jeho život kýmisi ohrožen, rozhodla se jeho matka, jménem Frigg, že přijme taková opatření, aby tomuto neštěstí zabránila. Během krátkého času se jí podařilo přesvědčit všechny přírodní síly, všechny živly, látky, materiály, všechny živé bytosti i rostliny, aby se nikdy nesnažily o Balderův život.¹²² Až na jednu výjimku, kterou byl „malý trs jmelí rostoucí na jednom stromě na západ od Valhaly“. Když se to dozvěděl Loki, který Balderovi záviděl jeho nedotknutelnost, rozhodl se tento malý trs jmelí získat a pomocí něj Baldera zabít, což se mu prostřednictvím nastražené léčky na slepého boha Holdera podařilo. To však Lokimu nestačilo, a tak když se celá rodina bohů pokusila Baldera získat z říše pekel zpět, byl to právě Loki, kdo tento pokus v přestrojení zmařil. Když se bohové o podvodu Lokiho dozvěděli, spoutali jej v jeskyni prolezlé hady.¹²³

Poměrně zajímavé je, že takto krátký text obsahuje tolik jmen severských mytologických postav a míst. Kromě těch, jež jsou jmenováni výše, se zde mohou žáci dočíst ještě např. o bohyni pekel Hel nebo o Odínovu koni Sleipnirovi.¹²⁴

¹²¹ DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0, s. 86-87.

¹²² *Tamtéž*, s. 86.

¹²³ *Tamtéž*, s. 87.

¹²⁴ *Tamtéž*. s. 87.

6 Keltská mytologie

Kolem 6. stol. př. n. l. se Keltové rozšířili ze své pravděpodobné původní vlasti, nacházející se v dnešním západním Německu, do oblasti dnešní Velké Británie a Irska. Přestože všichni Keltové patřili ke stejné rase, nebyli nikdy politicky sjednoceni pod jedním státem. Naopak, už od počátku byli rozděleni do jednotlivých kmenových skupin, z nichž největší a nejznámější jsou skupiny *kontinentálních Keltů* a *ostrovních Keltů*. Kromě toho, že měly obě tyto skupiny svůj jazyk, tj. kontinentální keltštinu a ostrovní keltštinu,¹²⁵ měly i své vlastní mytologické systémy. Keltský mytologický systém tak můžeme rozdělit na mýty kontinentálních Keltů a mýty ostrovních Keltů.¹²⁶

Hlavním problémem pohanských Keltů byla jejich neznalost písma,¹²⁷ kvůli které nemohli zanechat žádné souvislé písemné záznamy, jako to udělaly jiné starověké kultury – např. Egypťané a Řekové. Z toho důvodu dávali Keltové přednost ústnímu předávání jednotlivých příběhů. V případě, že se nějaké materiály keltského původu dochovaly, jednalo se většinou o nápisy, mince nebo nejrůznější místní názvy.¹²⁸

Ostrovní keltské mýty zůstaly na rozdíl od těch kontinentálních dotčeny jen minimálně. Proto dnes považujeme Skotsko, Irsko a Wales za bohatou zásobárnu těchto mýtů,¹²⁹ z nichž nejlépe dochované pochází převážně z Irska a Walesu.¹³⁰ Nejstarší mytologické příběhy zapsané v irštině a velštině představují poměrně rozsáhlý materiál náležející ke keltské tradici¹³¹ a dokazující jejich společné prvky.¹³²

Je však třeba poukázat na to, že většina našich dnešních informací o keltské mytologii nepochází přímo od Keltů, nýbrž od těch národů, které s nimi přišly nějakým způsobem do

¹²⁵ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 212.

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 213.

¹²⁷ GREEN, Miranda Jane. *Keltské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-222-7, s. 8.

¹²⁸ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 213.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 213.

¹³⁰ *Tamtéž*, s. 215.

¹³¹ GREEN, Miranda Jane. *Keltské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-222-7, s. 10.

¹³² *Tamtéž*, s. 15.

styku.¹³³ Většinou to byla svědectví Řeků a Římanů, která nás informovala o tradicích, kultech a rituálech těchto svých, podle jejich názoru, „barbarských“ susedů. Takto vzniklé obrazy, popisující starověké Kelty, však musíme považovat za velmi zlomkovité.¹³⁴

J. Mauduit považuje Kelty za hluboce mystické bytosti,¹³⁵ což nám dokládá i obraz tehdejší keltské společnosti, která se dělila do několika vrstev, z nichž jednu představovali tzv. druidové, charakterizovaní jako mudrci a filozofové disponující schopnostmi předpovídání budoucích událostí.¹³⁶ Přesto to byli bohové, kdo hrál v životech obyčejných Keltů nejdůležitější roli.¹³⁷

6.1 Keltská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy

Keltské mytologické příběhy patří k těm, jež jsou v čítankách a učebnicích využívány o něco hojněji než například předchozí uvedené mýty severské. Konkrétně se tak jedná o 3 texty, jež najdeme v čítankách a učebnicích určených pro 6. a 7. třídy základních škol.

V prvním případě se jedná o text nesoucí název *Jak se stal Artuš králem* a najdeme ho v čítance *Čítanka pro 6. ročník základní školy* z nakladatelství Fortuna stranách 18 až 26 včetně jedné ilustrace. Autorem textu je Vladimír Hulpach a čerpán byl z jeho publikace *Rytíři krále Artuše*. Tento příběh vypravuje o životě a vládě krále Artuše,¹³⁸ ve kterém se nejdříve dočteme o úplném začátku tohoto mýtického příběhu, totiž jak a komu se Artuš narodil.¹³⁹ Příběh pokračuje ve chvíli, kdy už je Artur mladý muž, jemuž se podaří vytáhnout meč z kovádky¹⁴⁰ a prokázat tak, že je králem Británie nejen rodem, ale i vyvolením. Následuje Artušova korunovace, pasování na rytíře a odjezd na hrad Kamelot,¹⁴¹ který se mu podaří ubránit před obleháním ze strany šesti králů, kterým se zachtělo Artuše porazit. Mezi Artušem a těmito králi

¹³³ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 213.

¹³⁴ GREEN, Miranda Jane. *Keltské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-222-7, s. 9.

¹³⁵ MAUDUIT, Jacques A. *Keltové*. Praha: Panorama, 1979. ISBN 11-014-79, s. 129.

¹³⁶ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 213.

¹³⁷ *Tamtéž*, s. 214.

¹³⁸ ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5, s. 18-26.

¹³⁹ *Tamtéž*, s. 19.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 20.

¹⁴¹ *Tamtéž*. s. 21.

následně propukne tvrdá bitva, jež je zde poměrně detailně popisována,¹⁴² a v níž král Artuš zvítězí. Ten se však téměř ihned přidává do bitvy nové, ve které už bojuje se svým proslulým mečem nazývaným Excalibur,¹⁴³ s nímž se mu podaří i v této bitvě své nepřátele porazit. Text končí svatbou Artuše s krásnou pannou Gueneverou¹⁴⁴ a přijetím nejcennějšího svatebního daru v podobě Kulatého stolu určeného pro nejstatečnější rytíře.¹⁴⁵ Kromě samotného Artuše však tímto příběhem prostupuje ještě jedna velice důležitá postava, a to moudrý stařec Merlin, který je Artušovi jako jeho rádce neustále nablízku.¹⁴⁶ Na to, že se jedná o učebnici pro 6. třídu, považuji výše zmiňovaný text za poměrně dlouhý, nicméně předpokládám, že svým obsahem bude představovat jeden z těch atraktivnějších textů, které tato čítanka nabízí.

I ve druhém případě se jedná o autorský text Vladimíra Hulpacha, tentokrát s názvem *Smrt Kukulínova*. S tímto příběhem, převzatým z jeho publikace *Ossianův návrat: Keltské mýty a báje*, se setkáváme v učebnici *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií* od nakladatelství Fortuna. Tento text je o něco kratší, než ten předchozí a najdeme ho na stranách 30 až 33. Pod koncem textu se ještě nachází oddíl pojmenovaný *Náměty k úvahám a činnostem*, jež obsahuje šest otázek, na které však v samotném textu nelze najít odpověď. Naopak se jedná o takový typ otázek, jež představuje jak pro učitele, tak pro žáky činnost navíc, protože přímo nereflektují to, co se žáci z textu dozvěděli.¹⁴⁷ Přesto považuji jejich zahrnutí za správné, protože přestože z textu přímo nevycházejí, určitým způsobem se k němu vztahují. V případě tohoto textu se nejedná o Artušovskou legendu jako v tom předchozím, ale o mýtický příběh, vycházející z keltské mytologie, s příslušnými bohy i dalšími postavami, jež k ní náleží.

V posledním případě se jedná o text z učebnice pro 6. třídu nesoucí název *O krásné Janičce a rytíři Tamlinovi*. Autorem textu je Jan Vladislav a čerpán byl z jeho publikace *Keltské pohádky*. V učebnici *Čítanka 6* od nakladatelství Alter jej najdeme na stranách 6 až 9 a to včetně jedné ilustrace.¹⁴⁸ Přestože tento text nemůžeme považovat za vyloženě mýtický příběh

¹⁴² ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5, s. 22.

¹⁴³ *Tamtéž*, s. 24.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, s. 25.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 26.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, s. 18-26.

¹⁴⁷ ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0, s. 30-33.

¹⁴⁸ BRADÁČOVÁ, Lenka. *Čítanka 6*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3, s. 6-9.

vztahující se ke keltskému mytologickému systému, rozhodně se jedná o text, jež určité mýtické prvky a náměty obsahuje. Jedná se např. o říši víl, ve které žijí veškeré víly, jimž vládne královna, která je popisována jako víla s dvěma hořícími smaragdy místo očí. Nebo se jedná o motiv svatojánské noci, charakterizované jako „*noc plná čaromoci*“¹⁴⁹ a o motiv kouzla, které způsobovalo proměny člověka v různá nebezpečná zvířata a předměty.¹⁵⁰ Velice zajímavé a netypické, oproti ostatním podobným příběhům, na tomto textu je, že přestože se jedná o poměrně dlouhý a souvislý text, jeho věty se v některých částech rýmují, a to zejména na začátku a na konci textu.

¹⁴⁹ BRADÁČOVÁ, Lenka. *Čítanka 6*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3, s. 8.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 9.

7 Slovanská mytologie

Některými odborníky jsou Slované považováni za „nejmladší velkou skupinu indoevropských národů na území Evropy“.¹⁵¹ Nejdříve je však třeba si uvědomit, že ne všechny slovanské národy mají společné předky. Původně Slované pocházeli s největší pravděpodobností z Karpat nebo jejich blízkého okolí, odkud se v podobě kmenů rozšířili do celé východní Evropy.¹⁵² První spolehlivé zprávy o Slovanech se objevují až v 6. stol. n. l.,¹⁵³ což je zároveň století, ve kterém jsou Slované poprvé nazýváni svým jménem.¹⁵⁴

Dnes máme k dispozici jen velmi málo historických zpráv o náboženství a víře Slovanů,¹⁵⁵ přestože víme, že určitý soubor mýtických příběhů existoval již v období slovanské migrace.¹⁵⁶ A přestože dnes disponujeme řadou svědectví, která nám dokládají, že tato mytologie skutečně existovala, přímo se nám nedochoval ani jeden slovanský mýtický příběh. Většinou se dochovala pouhá torza příběhů, která se odborníkům podařilo zrekonstruovat jen ve výjimečných případech.¹⁵⁷ Nejčastější odpovědí na otázku, proč se slovanské mýty nedochovaly, bývá křesťanství.¹⁵⁸ Za jeden z hlavních problémů slovanských mýtů tak považujeme nesourodost dobových informací mnohdy způsobenou prací křesťanských duchovních.¹⁵⁹ Některé novější studie dokonce hovoří o „nepopíratelně silném vlivu křesťanství na jejich kulturu, který účinně potlačil mytologii ještě, než měla možnost plně se rozvinout“.¹⁶⁰ Většinu našich dnešních zdrojů tak představují dochované písemné prameny,

¹⁵¹ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Vydání druhé. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-219-3, s. 7.

¹⁵² BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 256.

¹⁵³ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Vydání druhé. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-219-3, s. 7.

¹⁵⁴ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. ISBN ISBN 80-7038-187-6, s. 9.

¹⁵⁵ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Votobia, 1995. ISBN 80-85619-19-9, s. 3.

¹⁵⁶ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Vydání druhé. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-219-3, s. 11-12.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 12.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, s. 13.

¹⁵⁹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. ISBN ISBN 80-7038-187-6, s. 7.

¹⁶⁰ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 263.

keré většinou pochází od křesťanských duchovních. Slované zůstali pouze při ústní tradici, kterou když zaznamenali, tak jen zlomkovitě a s poměrně velkou časovou prodlevou.¹⁶¹

Autor Zdeněk Váňa se ve své publikaci věnuje ještě jedné záležitosti spojené se slovanskou mytologií – totiž zda se vůbec jedná o mytologii.¹⁶² *Mytologie* se mu totiž jeví jako nejméně vhodný termín pro označení námi zmiňovaného slovanského systému. Naopak jako nejvhodnější pojem pro označení této záležitosti se mu jeví pojem *pohanství*, nikoli však v církevním slova smyslu, ale ve smyslu světového názoru určité etnické skupiny.¹⁶³

Slovanský mytologický systém je charakteristický tím, že neobsahuje žádný souvislý systém bohů ani jiných náboženských postav a představ.¹⁶⁴ Pro Slované znamenala slovanská mýtická vypravování vědomí příslušnosti k nějakému kmeni nebo skupině a byla pro ně stejně důležitá, jako jejich společný jazyk. Právě mýty totiž vytvářely slovanský řád světa sdílený všemi jeho členy.¹⁶⁵ Obecně se však uvádí, že slovanský mytologický systém vytváří soustavu vyprávění o bozích a hrdínech, o počátku světa a o původu člověka.¹⁶⁶

Za konec období slovanského pohanství a s tím i související konec slovanské mytologie, považujeme 12. stol. n. l., ve kterém docházelo k násilnému vyvracování slovanských chrámů, které tento konec způsobilo.¹⁶⁷

7.1 Slovanská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy

Přestože se slovanská mytologie vztahuje k našim dávným kořenům, v čítankách a učebnicích je zastoupena naprosto minimálně – lépe řečeno v čítance. Všechny tři slovanské mytologické příběhy totiž najdeme jen v jediné učebnici, kterou je *Čítanka 6* od nakladatelství *Prodos*.

¹⁶¹ VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-187-6, s. 26.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 24.

¹⁶³ *Tamtéž*, s. 25.

¹⁶⁴ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 256.

¹⁶⁵ PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Vydání druhé. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-219-3, s. 11.

¹⁶⁶ *Tamtéž*, s. 25.

¹⁶⁷ *Tamtéž*, s. 38.

První z uvedených textů nese název *Jak vypadají hlavní slovanští bohové*, jehož autorem je Ivan Hudec, a jenž byl převzat z jeho publikace *Báje a mýty starých Slovanů*. Tento text najdeme na stranách 82 a 83 a hned na první pohled vidíme, že je rozdělen do několika přehledných odstavců. Každý z těchto odstavců se věnuje vybranému slovanskému božstvu – na začátku se jedná o boha Svarožice, následují bohové Perun a Radegast a jako poslední uzavírající tento text následuje bůh Svantovít. Přestože je jako hlavnímu slovanskému bohu věnována největší pozornost Svarožici, poměrně podrobně jsou popsáni i bohové Perun a Radegast. Z textu se dozvídáme o fyzickém vzhledu jednotlivých bohů, o jejich vlastnostech a povahových rysech, a v neposlední řadě také o tom, jaké je jejich postavení ve slovanském božském panteonu.¹⁶⁸

Ještě na též straně následuje druhý z uvedených textů s názvem *Kikimora*, jehož autorem je Václav Cibula, a jenž byl převzat z jeho publikace *Čarovný zeměklíč*. V tomto případě se jedná spíše o báje a legendy z oblasti Tater na Slovensku, ale myslím si, že právě díky svému umístění do tohoto prostředí jej můžeme pro naše potřeby k souboru slovanských mytologických příběhů zařadit. Tento text se včetně ilustrace rozkládá na stranách 83 až 85 a pojednává o tom,¹⁶⁹ jak v Tatrách kvůli čarodějnici Kikimoře zanikli obři, kteří se proměnili v obrovské kameny, s nimiž se dodnes můžeme setkat v podobě těch nejvyšších slovenských hor.¹⁷⁰

A na straně 85 následuje i poslední ze tří textů s názvem *Svjatogor a mošna*, jehož autorem je Giles Ragache, a jenž byl také převzat z jeho publikace *Mýty a legendy: Evropa*. Ze všech tří textů je právě tento nejkratší a jeho obsah pochází z oblasti dnešní Ukrajiny. V podstatě se jedná o poučný text, který pojednává o tom, jak Svajtogor zahynul jako oběť vlastní pýchy a chvástivosti jenom proto, že nedokázal zvednout mošnu, o které nevěděl, že v ní byla uložena váha celého vesmíru.¹⁷¹

¹⁶⁸ DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0, s. 82-83.

¹⁶⁹ *Tamtéž*, s. 83-85.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 85.

¹⁷¹ *Tamtéž*, s. 85-86.

8 Japonská mytologie

Autor S. N. Kramer přichází ve své publikaci s tvrzením, že japonské mýty jsou, stejně jako samotní Japonci, výslednicí více složek.¹⁷² Už na jejich nejstarších mýtických příbězích je zřejmé, že se jedná o mýty kombinované. Nejnápadnější je jejich podobnost k mýtům polynéským a čínským, nicméně protože se většinou jedná o mýty obecného typu, často se podobné příběhy objevují i v dalších mytologiích.¹⁷³ Například začátek japonského mýtu o stvoření světa je až pozoruhodně podobný mýtům polynéským, zatímco důraz Japonců na božský původ císařské linie je rozhodně výsledkem inspirace čínskou a korejskou mytologií.¹⁷⁴

Soubor japonské mytologie je obecně považován za poměrně dezorganizovaný. Jedná se spíše o souhrn jednotlivých mýtických příběhů, které jsou více epizodické než epické. Zároveň jsou tyto mýty tak nepřehledné, že je často obtížné rozlišit původní příběhy od jejich pozdějších dodatků.¹⁷⁵

Starověká japonská mytologie je uložena především ve dvou obsáhlých japonských sbírkách z počátku 8. stol. n. l. – tzv. *Kodžiki*¹⁷⁶ (*Záznamy o starodávných věcech*)¹⁷⁷ a tzv. *Nihongi* (*Japonská kronika*).¹⁷⁸ Tyto dvě sbírky nám poskytují bohatý materiál o dávném Japonsku, který je třeba považovat za hlavní prameny japonské mytologie.¹⁷⁹ Dozvíme se z nich nejen, jak přišli japonští císaři k božskému původu, ale například také o jedinečnosti japonských ostrovů a japonského lidu.¹⁸⁰

Za poměrně zajímavý můžeme považovat japonský pohled na přírodu, který byl vždy až mimořádně něžný a klidný, přestože je japonské souostroví místem častých přírodních katastrof, jako jsou záplavy, tajfuny nebo zemětřesení. To, že se nikde v japonské mytologii

¹⁷² KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 344.

¹⁷³ *Tamtéž*, s. 365.

¹⁷⁴ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 358.

¹⁷⁵ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 346.

¹⁷⁶ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 358.

¹⁷⁷ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 346.

¹⁷⁸ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 358.

¹⁷⁹ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 347.

¹⁸⁰ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 358.

neobjevuje představa věčně hrozící přírodní katastrofy jen dokládá,¹⁸¹ že Japonci síly přírody zbožšťovali, protože cítili, že jsou daleko mocnější než síly lidské.¹⁸²

9 Čínská mytologie

Ve většině civilizací jsou nejranější tradice a literatury zpravidla mytologické, tzn., že pojednávají např. o stvoření světa nebo nadpřirozených bytostech. V klasické Číně je tomu ale jinak. V nejstarších dílech čínských klasiků můžeme nalézt nejrůznější příběhy o lidech, králích, vojácích nebo rolnících, nikoli však o bozích nebo o stvoření světa. Tento fakt dokládá, že klasické čínské autory musíme rozhodně považovat za protimytologické. Je ale třeba podotknout, že tomu tak nebylo vždy. Dnes disponujeme mýtickými příběhy, které pochází z doby ještě před klasickým obdobím. Jsou to mýty, které byly sebrané mezi národnostními menšinami v dnešní Číně. Tyto mýty představují tradice různých národů, z nichž se v historii vyvinula hlavní čínská etnická skupina Chanů a charakteristické pro ně je, že obsahují řadu příběhů o významných mytologických postavách a o stvoření. Přesto musíme přijmout fakt, že příběhy těchto starých mýtů můžeme v oficiální klasické čínské literatuře zahlédnout většinou jen mezi řádky.¹⁸³

S ohledem na předchozí odstavec by ale bylo chybné, kdybychom z něho odvozovali, že ve staré Číně nevznikly žádné mýty.¹⁸⁴ Odborník na čínské mýty a rituály Deek Bodde říká, že „ve staré Číně existovaly určité mýty, ale žádná systematická mytologie“, což můžeme považovat za základní problém,¹⁸⁵ stejně jako jejich fragmentárnost a útržkovitost. Materiály obsahující staré čínské mýty jsou většinou tak fragmentární a útržkovité, že je jejich rekonstrukce mimořádně obtížná, ne-li nemožná.¹⁸⁶

¹⁸¹ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 345.

¹⁸² BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 358.

¹⁸³ *Tamtéž*, s. 350.

¹⁸⁴ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 307.

¹⁸⁵ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 350.

¹⁸⁶ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 307.

Mezi bohy klasické Číny, tj. do roku 220 n. l., a bohy pozdějšího období je výrazný rozdíl. Těch pozdějších je daleko víc než těch klasických, mají zřetelně vyznačené antropomorfní rysy, patří k duchovní hierarchii, jež je velmi podobná pozemské hierarchii císařské Číny a často jsou zobrazováni v uměleckých dílech a popisováni v náboženských textech. Naproti tomu bohové staré Číny nejen že jsou méně početní, ale jen zřídka se objevují v uměleckých dílech a v náboženských textech jsou popisováni tak stručně, že jejich osobnost a někdy i pohlaví zůstávají nejasné.¹⁸⁷

9.1 Asijská mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy

Asijské mýty jsou v čítankách a učebnicích zastoupeny početně stejně, jako mýty severské – tj. jedním výskytem textu vztahujícího se k tomuto mytologickému systému. Kdybychom však asijský mytologický systém rozdělili do skupin čínských mýtických příběhů a japonských mýtických příběhů, výsledkem by bylo nulové zastoupení těch japonských.

Tento jediný text se tak vztahuje k mytologii čínské a je uveden pod názvem *Jak vznikl svět*. Najdeme ho v učebnici určené 7. ročníkům *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství Fraus na straně 51 včetně několika ilustrací. Jako autor textu je uveden Ču Wej-chua, který ho sepsal v publikaci *Příběhy dračích císařů: Mýty staré Číny*.¹⁸⁸

Tento čínský mýtický příběh zpravuje žáky o tom, jak si staří Číňané představovali vznik světa. Zpočátku měl vypadat jako „velké temné vejce“¹⁸⁹, v němž spal obr jménem Pchan-ku, který když se jednou probudil do temna, dusna a horka, toto vejce roztal sekyrou na dvě půlky – jin a jang. Z nich se potom vytvořilo nebe a země, a protože Pchan-ku měl strach, aby se znovu nespojily, zůstal stát mezi nimi uprostřed. Když potom Pchan-ku umíral, celé jeho tělo se stalo součástí planety Země i vesmíru – oči se proměnily ve Slunce a Měsíc, tělo a krev v řeky a moře, chlupy ve stromy a trávu a další přírodní součásti. Na konci textu můžeme najít definici

¹⁸⁷ KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77, s. 306.

¹⁸⁸ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X, s. 51.

¹⁸⁹ *Tamtéž*, s. 51.

charakterizující obra Pchan-ku: „*Pchan-ku je počátkem světa a života, je jednotou protikladů jang a jin, jednotou mužského a ženského principu stvoření*“.¹⁹⁰

¹⁹⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X, s. 51.

10 Severoamerická mytologie

Systém severoamerické mytologie se odlišuje od všech ostatních mytologických systémů, které známe, a to konkrétně prvkem kmenových společenství, které v něm hrají významnou roli. Všechna americká kmenová společenství zastávala společný světový názor, v němž byly vzájemně propojeny všechny stránky lidského života.¹⁹¹

V kontextu toho, jak chápeme dnes již historická americká kmenová společenství, přistupujeme i k roli mýtu mezi domorodými Američany. V historii sloužil domorodcům mýtus jako nástroj k udržování harmonické rovnováhy v životě jednotlivých kmenů. Tyto mýtické příběhy byly vytvářeny proto, aby lidem v kmeni pomohly nalézt odpovědi na otázky týkající se jejich původu, jejich vztahu k přírodě či aby pomohly nalézt jejich místo v kmeni a dopomohly ke spojení s duchovním světem. Tak postupem času vznikl komplexní soubor vědomostí, kterým se jednotlivé kmeny řídily po celé generace.¹⁹²

Speciální postavení v kmenech zaujímal vypravěči mýtických příběhů, protože se mýtus předával ústně. Nejčastěji to byli stařešinové, jejichž povinností bylo sdělovat své načerpané vědomosti vesničánům, a to zejména potom těm mladým, ještě „nezasvěceným“.¹⁹³

Jedním z nejvážnějších, a nakonec také poměrně fatálních narušení bylo ukončení tradičního kmenového života v takové podobě, ve které existoval do příjezdu prvních Evropanů. Tento konec, způsobený evropskou kolonizací na americkém území, se projevoval ztrátou půdy a vymizením tradičních kmenových znaků – kultury, jazyka, vědomostí a obřadů.¹⁹⁴

Přestože byla většina severoamerický mýtů v důsledku těchto neblahých historických událostí ztracena,¹⁹⁵ v některých severoamerických domorodých komunitách se mytologické příběhy vyvíjejí i nadále. Je však důležité podotknout, že jejich prastará poznání a ústřední pravdy zůstávají navzdory mnoha vypravěčským změnám nedotčené.¹⁹⁶

¹⁹¹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 422.

¹⁹² *Tamtéž*, s. 422.

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 422.

¹⁹⁴ *Tamtéž*, s. 422.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, s. 422.

¹⁹⁶ *Tamtéž*, s. 425.

10.1 Severoamerická mytologie v čítankách a učebnicích pro základní školy

Severoamerická mytologie je v čítankách a učebnicích pro základní školy zastoupená druhým nejnižším počtem textů, a to jsou dva. V obou případech se jedná o indiánské mýtické příběhy, které v tom prvním pojednávají o souhvězdí a v tom druhém o potopě.

První indiánská báje, jak je v čítance uváděna, nese název *Souhvězdí lamy* a najdeme ji v učebnici *Čítanka pro 5. ročník* od nakladatelství *Prodos* na stranách 39 a 40 včetně dvou ilustrací. Autorkou tohoto textu je Danièle Küss, která jej zahrnuje do své publikace *Mýty a legendy: Amerického kontinentu*.¹⁹⁷ Tento mýtický příběh pojednává o Yacaně, což je „*jakási nebeská obdoba lamy*“, která má každou noc sestupovat z nebe na zem, aby zde upila vody. Příběh o Yacaně vyprávěli indiánští stařešinové, kteří měli za to, že ji nikdy nelze spatřit, protože chodí po dně řek.¹⁹⁸ Jeden mladý Indián ji však jednou v noci spatřil, jak pije u studánky, ale dělo se u toho cosi zvláštního – když Yacana pila, začal kolem ní padat déšť jemné pestrobarevné vlny. Další den ráno po probuzení mladý Indián veškerou vlnu posbíral a prodal ji na trhu. Za utržené peníze si koupil párek lam, který mu do roka porodil dva tisíce mláďat. Báje potom říká, že „*od té doby chodívají Indiáni k posvátnému prameni a čekají tam Yacanu*“.¹⁹⁹

A druhá indiánská báje nese název *O potopě*. Jejím autorem je Vladimír Hulpach a zahrnul ji do své publikace *Co vyprávěl kalumet*. Tuto báji najdeme v učebnici *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fraus* na stranách 53 a 54. Zajímavé je, že v této báji nevystupují žádní lidé, ale jen zvířata, kteří mají schopnost mluvit.²⁰⁰ Jednu z hlavních postav tak představuje medvěd, který všechno, co najde, schová do pytle. Jednou do tohoto pytle schoval hezké počasí, a to ostatním zvířatům vadilo natolik, že se rozhodli medvědovi jeho pytle vzít a hezké počasí z něho vypustit.²⁰¹ Jejich plán jim vyšel – zvířata získala hezké počasí zpět, ale přineslo to s sebou i jistý problém. Totiž jak sluníčko hrálo, rychle začal roztávat veškerý sníh, který způsobil potopu Indiánské země. Všechna zvířata se uchýlila na jediný vrchol hory, který zůstal nezaplavený a nějakou dobu se marně snažila dostat na její dno. První zvíře, kterému se to podařilo, byla kachna, která potom stejnou

¹⁹⁷ DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Olomouc: PRODOS, 1997. ISBN 80-85806-72-X, s. 39-40.

¹⁹⁸ *Tamtéž*, s. 39.

¹⁹⁹ *Tamtéž*, s. 40.

²⁰⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X, s. 53-54.

²⁰¹ *Tamtéž*, s. 53.

cestou vedla i ostatní zvířata, a „*tak vynesla zvířata za krátký čas z vody celou Indiánskou zemi a mohla se vrátit do svých domovů*“.²⁰² Za zmínku rozhodně stojí také vysvětlivky, které najdeme pod textem. Konkrétně se jedná o tři v textu použitá slova, o kterých se předpokládá, že je žáci nebudou znát, a proto k nim bylo autory učebnice přidáno jejich vysvětlení.²⁰³

²⁰²LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X, s. 54.

²⁰³ *Tamtéž*, s. 54.

11 Mezopotámská mytologie

Název *Mezopotámie* je označení pro oblast starověkého Středního východu, která se rozprostírala mezi řekami Eufratem a Tigridem. V oblasti Úrodného půlměsíce se začala první stálá města objevovat už kolem roku 3500 př. n. l. a některá z nich se postupně vyvinula až v mocné městské státy, které zde vytvořily hlavní vládnoucí státy Mezopotámie – Sumer, Akkad, Asýrii a později Babylonii.²⁰⁴

Podstatné je, že Mezopotámie bývá považována za kolébkou západní civilizace, a především potom psaného slova. Vyvinulo se tu klínové písmo, které je dnes považováno za nejstarší známý písemný systém, a které zaznamenávalo po více než tři tisíce let mnoho nejrůznějších informací – např. i mezopotámskou mytologii.²⁰⁵

Přestože se Mezopotámie skládala z několika vládnoucích států, byly základní prvky mezopotámské náboženské víry na celém území stejné. Rozdíl spatřujeme až v pojmenování jednotlivých bohů. Přestože byli ve všech částech Mezopotámie uctívání stejní bozi, obyvatelé vládnoucích států pro ně používali až udivující rozmanitost jmen. Mezopotámský panteon čítal více než tři tisíce bohů, z nichž každý měl na starost jiný aspekt lidského života. Ale stejně tak, jak ovlivňovali lidský svět bohové, jej ovlivňovali i různí mezopotámští andělé a démoni.²⁰⁶

Jedním z hlavních námětů mezopotámských mytologických příběhů zůstávala po celá tisíciletí víra v lidskou podřízenost bohům – totiž, že lidstvo bylo stvořeno proto, aby bylo otrokem bohů.²⁰⁷ Obecně však platí, že těmi nejčastějšími náměty byli příběhy bohů, hrdinů, králů a bájných zvířat.²⁰⁸

11.1 Mezopotámské mýty v čítankách a učebnicích pro základní školy

Druhý nejvyšší počet výskytů čítá mezopotámská mytologie. Konkrétně se jedná o osm různých textů, z nichž dva jsou využity nebo se z nich vychází v různých učebnicích dvakrát. Dohromady pět z těchto osmi textů zpracovává různými způsoby mýtus o králi Gilgamešovi a zbylé tři texty poskytují obraz některých dalších významných mezopotámských mýtů. Je třeba

²⁰⁴ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 320.

²⁰⁵ *Tamtéž*, s. 321.

²⁰⁶ *Tamtéž*, s. 322.

²⁰⁷ *Tamtéž*, s. 322.

²⁰⁸ *Tamtéž*, s. 320.

si uvědomit, že mezopotámský mytologický systém netvoří jen příběh krále Gilgameše, přestože se jedná o mýtus bezpochyby nejznámější a nejvyužívanější.

První text zpracovávající mýtus o králi Gilgamešovi, který byl použit hned ve dvou různých učebnicích, nese v obou případech název *O mezopotámském králi Gilgamešovi* a převzat byl z díla Eduarda Petišky, *Příběhy, na které svítilo slunce*, jež je tohoto textu autorem. Najdeme je v čítance *Čítanka 7* od nakladatelství *Alter* na stranách 123 až 127²⁰⁹ a v pracovním sešitě *Literární výchova 7: Pracovní sešit* taktéž od nakladatelství *Alter*, který se k této učebnici přímo vztahuje. Co se týče pracovního sešitu, oddíl vztahující se k tomuto textu od Eduarda Petišky najdeme na stranách 42 a 43. Dohromady je zde položeno deset otázek a dva kreativní úkoly. Z těch deseti otázek jich osm vychází ze samotného textu a odpověď na ně tak mohou žáci snadno vyhledat sami. Dvě otázky z textu sice nevycházejí, ale určitým způsobem s ním obě souvisí. Zbylé dva kreativní úkoly nesouvisí se samotným textem,²¹⁰ ale s poměrně velkou ilustrací, kterou v učebnici najdeme na straně 126.²¹¹ A co se týče samotného textu v učebnici, ten pojednává o začátcích příběhu krále Gilgameše, o stvoření mocného Enkidua,²¹² o jejich souboji a končí vznikem jejich vzájemného přátelství.²¹³

Druhý text zpracovávající mýtus krále Gilgameše, který byl v učebnicích taktéž využit hned dvakrát, nese v obou případech název *Epos o Gilgamešovi* a je to text, jenž byl převzat přímo z asyrsko-babylonských²¹⁴ tabulek z Aššurbanipalovy knihovny. I v tomto případě je najdeme ve stejných učebnicích, jako text předchozí, tzn. v čítance *Čítanka 7* od nakladatelství *Alter* na straně 128²¹⁵ a v pracovním sešitě *Literární výchova 7: Pracovní sešit* taktéž od nakladatelství *Alter* na straně 43.²¹⁶ Do čítanky byla z celého eposu zvolena *Tabulka šestá*, která obsahuje dohromady 25 veršů pojednávajících o námluvách bohyně Ištar, která chce, aby si ji vzal

²⁰⁹ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9, s. 123-127.

²¹⁰ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X, s. 42-43.

²¹¹ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9, s. 126.

²¹² *Tamtéž*, s. 123.

²¹³ *Tamtéž*, s. 127.

²¹⁴ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X, s. 43.

²¹⁵ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9, s. 128.

²¹⁶ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X, s. 43.

Gilgameš za manželku.²¹⁷ Oddíl *Epos o Gilgamešovi* v pracovním sešitě začíná nejdříve odstavcem vysvětlivek těch slov, jež byla použita v učebnici, a jež by mohla žákům způsobovat problémy. Následuje sedm otázek a pokynů, z nichž se jen několik vztahuje přímo k textu.²¹⁸ Zajímavé však je, že se některé z uvedených otázek netýkají jen textu tohoto, ale také toho předchozího, tedy textu od Eduarda Petišky.

Třetí text, zpracovávající tento mýtus, najdeme v učebnici *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment* na stranách 30 až 32 včetně jedné ilustrace. Tento text nese název *Hrdinské činy krále Gilgameše* a stejně jako text první vychází z publikace *Příběhy, na které svítilo slunce* od Eduarda Petišky.²¹⁹ O tomto třetím textu můžeme říci, že v podstatě začíná tam, kde ten první skončil. Jedná se tedy o dvě různé učebnice, které jsou ale určené pro stejné ročníky základních škol, a které pracují s též publikací, z níž však nezávisle na sobě čerpají různé části stejného příběhu. V tomto případě text začíná ve chvíli, kdy už jsou Gilgameš a Enkidu přáteli, a kdy se společně chystají do boje proti zlému obrovi Chuvavovi.²²⁰ I napříč síle obra Chuvavy se Gilgamešovi a Enkiduovi podařilo tohoto obra zabít a následně se vrátit do města Uruku, kde byli přivítáni jako hrdinové. Pod koncem textu ještě najdeme dva pokyny uvedené nadpisem *Práce s textem*, z nichž oba se tohoto textu přímo týkají.²²¹

Čtvrtý text, vztahující se k mýtu o králi Gilgamešovi, nese název *Mýtus o Gilgamešovi* a najdeme ho v učebnici, *Český jazyk 6: Literatura a komunikace*, určené pro 6. třídy základních škol od nakladatelství *Práce* na stranách 72 a 73. Kdo je autorem textu nevíme, protože učebnice jeho zdroj neuvádí. V tomto případě je však třeba zmínit, že se jedná pouze o krátkou ukázkou reprezentující tento mýtus, neboť text obsahuje pouhých 17 veršů a jeho hlavním účelem není předat informace o tomto mýtickém příběhu. Jeho hlavní úlohou je obecně reprezentovat veškeré mýty a báje, jež jsou hlavním probíraným tématem tohoto oddílu. Nejedná se tak o čítanku jako takovou, ale o učebnici českého jazyka, literatury a komunikace,

²¹⁷ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9, s. 128.

²¹⁸ LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X, s. 43.

²¹⁹ HANZOVÁ, Marie, Jiří ŽÁČEK a Albína MĚCHUROVÁ. *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-121-3, 30-32.

²²⁰ *Tamtéž*, s. 30.

²²¹ *Tamtéž*, s. 32.

jež se v oddílu *Mýty, báje* snaží předat teoretický obsah o této literární oblasti a text *Mýtus o Gilgamešovi* slouží jako pouhá ukázka toho, co to mýty a báje jsou a jak vypadají.²²²

Poslední text pojednávající o králi Gilgamešovi nese název *Gilgameš a rozsudek velkých bohů* a najdeme ho v učebnici *Čítanka 8: Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercii víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment* na stranách 11 až 15 včetně jedné ilustrace. Autorem textu je Vojtěch Zamarovský a převzat byl z jeho publikace *Gilgameš*.²²³ I v tomto případě najdeme pod samotným textem oddíl nesoucí název *Práce s textem*, jež obsahuje jednu otázku a jeden pokyn. Otázka zní: „*Co si pamatuješ o Gilgamešovi z minulého roku?*“²²⁴ a navazuje tak na učebnici *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*, která je taktéž z nakladatelství *Fragment*, a v níž byl uveden text *Hrdinské činy krále Gilgameše* od Eduarda Petišky.²²⁵ Poměrně zajímavý je výběr částí příběhu o králi Gilgamešovi. V učebnici *Čítanka 8* příběh pokračuje tam, kde skončil v učebnici *Čítanka 7*, přestože každý z těchto textů má jiného autora. V tomto případě tedy začíná tím, že bohové chtějí Gilgameše a Enkidua odsoudit k trestu smrti za urážky bohů. Nakonec je rozhodnuto, že ten, kdo z těchto dvou není božského původu, dostane nemoc, na níž zemře.²²⁶ Enkidu skutečně onemocní těžkou nemocí, na jejíž následky do několika dní umírá. Gilgameš pro Enkidua truchlil ještě dalších šest dní, po nichž mu nechal vystrojit pohřeb v největší nádheře, jak se na druha a bratra krále sluší a patří.²²⁷

Další text už nepojednává o životě krále Gilgameše, ale předkládá nám obraz jednoho z dalších významných mezopotámských mýtických příběhů. Tento text nese název *Appu a jeho dva synové* a najdeme ho v učebnici *Čítanka 8*. od nakladatelství *Alter* na stranách 13 až 15 včetně jedné ilustrace.²²⁸ V učebnici je tento příběh uveden jako chetitský mýtus, z něhož jsou do čítanky vybrány oddíly číslo III. a IV. s dohromady padesáti verši. Tento příběh vypráví o muži

²²² HOFFMANNOVÁ, Jana a Bohuslav HOFFMANN. *Český jazyk 6: Literatura a komunikace*. Praha: Práce, 1998. ISBN 80-208-0470-6, s. 72-73.

²²³ HANZOVÁ, Marie a Jiří ŽÁČEK. *Čítanka 8: Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercii víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-196-5, s. 11-15.

²²⁴ *Tamtéž*, s. 15.

²²⁵ HANZOVÁ, Marie, Jiří ŽÁČEK a Albína MĚCHUROVÁ. *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-121-3, 30-32.

²²⁶ HANZOVÁ, Marie a Jiří ŽÁČEK. *Čítanka 8: Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercii víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-196-5, s. 11.

²²⁷ *Tamtéž*, s. 14.

²²⁸ HORÁČKOVÁ, Miroslava a Hana zi. *Čítanka 8*. Všeň: Alter, 2000. ISBN 80-7245-009-3, s. 13-15.

Appuovi, jemuž manželka porodila prvorozeného syna jménem Špatný²²⁹ a druhorozeného syna jménem Spravedlivý. Když oba dospěli do mužného věku, dělili se o majetek svého otce a rozhodli se, že si vše rozdělí přesně napůl. Právě zde ukázka v učebnici končí,²³⁰ neboť „z dalšího textu se dochovaly jen drobné fragmenty a není jasné, jak toto zdánlivě spravedlivé dělení pokračovalo“.²³¹

Předposlední text nese název *Stvoření člověka* a najdeme ho v učebnici *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií* od nakladatelství Fortuna na stranách 10 až 12.²³² Autor je neznámý, neboť se jedná o mýtus staré Mezopotámie zaznamenaný na sumerských klínopisných tabulkách.²³³ Součástí jsou poznámky pod čarou s vysvětlivkami²³⁴ a oddíl *Náměty k úvahám a činností* obsahující tři otázky, které se textu dotýkají pouze obsahově, tzn., že z něho přímo nevycházejí.²³⁵

A poslední výskyt představuje text s názvem *Zpěv o motyce*, jež najdeme v učebnici *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství Fraus na straně 51. Jedná se o poměrně krátký text, jehož autor je neznámý,²³⁶ neboť i v tomto případě se jedná o mýtus staré Mezopotámie zaznamenaný na sumerských klínopisných tabulkách.²³⁷

²²⁹ HORÁČKOVÁ, Miroslava a Hana REZUTKOVÁ. *Čítanka 8*. Všeň: Alter, 2000. ISBN 80-7245-009-3, s. 13.

²³⁰ *Tamtéž*, s. 14.

²³¹ *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977. ISBN 01-108-77, s. 220.

²³² ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0, s. 10-12.

²³³ *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977. ISBN 01-108-77, s. 1.

²³⁴ ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0, s. 10-11.

²³⁵ *Tamtéž*, s. 12.

²³⁶ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X, s. 51.

²³⁷ *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977. ISBN 01-108-77, s. 1.

12 Perská mytologie

V. S. Curtis charakterizuje perské mýty jednoduše jako „*tradiční vyprávění a příběhy starobylého původu, z nichž část se týká bytostí neobyčejných nebo nadpřirozených*“.²³⁸ Perská říše a v ní spojené rozmanité kultury, zahájily se svým vznikem i vývoj mytologického systému velmi bohatého na mytologické příběhy.²³⁹ Je však třeba si uvědomit, že perské mýty bychom dnes mohli nazvat mýty íránskými, neboť pro ně platí, že uchovávají dávné tradice rozsáhlého území přesahujícího politické hranice dnešního Íránu.²⁴⁰

Perská říše byla historicky první říší, která v roce 559 př. n. l. spojila pod jednou vládou různé kultury. S největší pravděpodobností zde byla vyznávaná určitá forma tzv. *zarathuštrovské víry*,²⁴¹ počeštěně *zoroastrismu*.²⁴² Zarathuštra byl íránský prorok, který ani tak nezaložil nové náboženství, jako spíš přetvořil již existující íránskou víru.²⁴³ Zarathuštrovská víra potom byla hlavním náboženstvím Perské říše až do dobytí země Araby v 7. stol. n. l., kteří tam přinesli své náboženství. Následovalo období nadvlády islámu a úpadku zarathuštrovské víry, která byla Araby považovaná za náboženství nevěřících.²⁴⁴ Přesto se těmto mýtickým příběhům podařilo přežít několik tisíciletí až do současnosti.²⁴⁵

Většina informací o íránských mýtických představách pochází z náboženských textů tzv. *mazdaistů*, jejichž prorokem byl sám Zarathuštra.²⁴⁶ Je však třeba podotknout, že ne všechny mýtické příběhy pochází z tohoto mazdaického období. Některé mýty řadíme ještě do starobylých dob indoíránských, tzv. *předzarathuštrovských*.²⁴⁷

²³⁸ CURTIS, Vesta Sarkhosh. *Perské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-219-7, s. 7.

²³⁹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 332.

²⁴⁰ CURTIS, Vesta Sarkhosh. *Perské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-219-7, s. 102.

²⁴¹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 330.

²⁴² *Tamtéž*, s. 331.

²⁴³ *Tamtéž*, s. 330.

²⁴⁴ *Tamtéž*, s. 331.

²⁴⁵ CURTIS, Vesta Sarkhosh. *Perské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-219-7, s. 102.

²⁴⁶ *Tamtéž*, s. 9.

²⁴⁷ *Tamtéž*, s. 11.

Příběhy těchto mýtů jsou čerpány z pradávnej minulosti Íránu a odrážejí názory společnosti, k níž zpočátku náležely.²⁴⁸ Náměty těchto vyprávění však zůstaly po celá staletí stejné. Jednalo se zejména o boj dobra proti zlu, o boj života proti smrti a o vysvětlení stvoření světa přírody.²⁴⁹

12.1 Perské mýty v čítankách a učebnicích pro základní školy

Ve vztahu k perskému mýtickému systému nenajdeme v čítankách ani učebnicích jediný text, jenž by z něho vycházel a nemáme tak k dispozici žádný perský mýtický příběh, který bychom mohli okomentovat. Považuji to však za poměrně velký nedostatek všech těchto čítanek a učebnic, protože podle mého názoru můžeme perskou mytologii položit na stejnou roveň jako například mytologii mezopotámskou – v obou případech se jedná o velké a starobylé říše, které už několik staletí neexistují. Není mi proto jasný nepoměr mezi značným zastoupením mýtů mezopotámských a nulovým zastoupením mýtů perských.

²⁴⁸ CURTIS, Vesta Sarkhosh. *Perské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-219-7, s. 7.

²⁴⁹ BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x, s. 332.

13 Zhodnocení využití mýtických příběhů v čítankách a učebnicích

V rámci těch mytologických systémů, jež jsme probrali v předchozích kapitolách, bylo v námi vybraných čítankách a učebnicích pro 5.–9. třídy základních škol nalezeno dohromady padesát jedna výskytů různých textů. V naprosté většině se jednalo o texty vycházející z řecké a mezopotámské mytologie. Shodně tři texty se vztahovaly k mytologii slovanské a keltské, dva texty náležely k mytologii severoamerické a pouhý jeden text k mytologii egyptské, severské a čínské. Římské, japonské a perské mytologické příběhy nejsou v těchto učebnicích reprezentovány vůbec.

13.1 Rozdělení čítanek a učebnic podle tříd

Nejpočetněji byly mytologické příběhy zastoupeny v čítankách a učebnicích pro 6. třídy. Zde se jednalo dohromady o dvacet čtyři výskytů těchto různých textů. Nejčastěji jsme se s nimi mohli setkat v učebnici *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním* od nakladatelství *Nová Škola*, která těchto textů obsahuje hned šest. Čítanky s druhým nejvyšším počtem výskytů jsou čítanky *Čítanka pro 6. ročník základní školy* od nakladatelství *Fortuna* a *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment*, v obou případech se čtyřmi texty. Se třemi výskyty následují čítanky *Čítanka 6* od nakladatelství *Prodos* a *Čítanka 6* od nakladatelství *Alter* a s pouhými dvěma výskyty se na posledním místě umístila čítanka *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fraus* a učebnice *Český jazyk 6: Literatura a komunikace* od nakladatelství *Práce*.

Čítanky a učebnice pro 7. třídy jsou v počtu výskytů těchto mytologických příběhů, po čítankách a učebnicích 6. tříd, hned druhé nejpočetnější. Dohromady se jedná o pět učebnic, v nichž najdeme sedmnáct různých textů. S pěti texty řadíme na první místo čítanku *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií* od nakladatelství *Fortuna*. Čtyři texty obsahuje čítanka *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fraus*, čímž se řadí na druhé místo. Třetími nejpočetnějšími jsou čítanka *Čítanka 7* od nakladatelství *Alter* a k ní vztahující se pracovní sešit *Literární výchova 7: Pracovní sešit* ze stejného nakladatelství. A nejméně zastoupené jsou texty v čítance *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment*.

Čtyři čítanky pro 5. třídy obsahují těchto textů dohromady osm. V tomto případě je však velice zajímavé, že všechny čtyři učebnice obsahují naprosto stejný počet jednotlivých textů, a to jsou dva. Jedná se o čítanky *Čítanka pro 5. ročník* od nakladatelství *Jinan*, *Čítanka 5* od nakladatelství *Prodos*, *Čítanka pro 5. ročník základní školy* od nakladatelství *Fortuna* a *Čítanka 5: Literární výchova pro 5. ročník základní školy* z nakladatelství *Státní pedagogické nakladatelství*.

Čítanky pro 8. třídy, obsahující mytologické příběhy, máme k dispozici pouze dvě a v každé z nich najdeme jeden jediný text. V prvním případě se jedná o čítanku *Čítanka 8.* od nakladatelství *Alter*, ve které najdeme indiánský mýtus *Appu a jeho dva synové*, a ve druhém případě je to čítanka *Čítanka 8: Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercii víceletého gymnázia* od nakladatelství *Fragment*, která předkládá příběh nesoucí název *Gilgameš a rozsudek velkých bohů*.

Čítanky a učebnice pro 9. třídy, z námi projitých nakladatelských sad, neobsahují jediný text, jenž by se vztahoval k jakémukoliv z námi uvedených mytologických systému.

13.2 Rozdělení čítanek a učebnic podle nakladatelských sad

Pro naše zkoumání jsme pracovali s čítankami a učebnicemi od devíti různých nakladatelství. Ty čítanky, v nichž najdeme nejvyšší počet výskytů mytologických příběhů, a to jedenáct, jsou vydávány v nakladatelství *Fortuna*. Druhou nakladatelskou sadou, v níž najdeme jen o jeden text méně než v sadě předchozí, je sada čítanek a učebnic z nakladatelství *Alter*. Sedm textů najdeme v čítankách od nakladatelství *Fragment* a shodně šest textů najdeme v několika čítankách od nakladatelství *Fraus* a v jediné čítance od nakladatelství *Nová Škola*. Poslední sadou čítanek, v níž najdeme více různých textů, vztahujících se k jednotlivým mytologiím, jsou čítanky z nakladatelství *Prodos*. Zbývá tři nakladatelství, což jsou nakladatelství *Práce*, *Jinan* a *Státní pedagogické nakladatelství*, obsahují ve svých čítankách a učebnicích shodně po dvou textech.

13.3 Rozdělení čítanek a učebnic podle zastoupení mytologických příběhů

Zajímavější však je výskyt textů v jednotlivých čítankách a učebnicích podle toho, k jakému mytologickému systému náležejí. Co se týče zastoupení řecké mytologie, tu najdeme ve všech devíti nakladatelských sadách. Druhými nejpočetněji zastoupenými mytologickými příběhy

jsou příběhy mezopotámské, které už však ve všech devíti sadách nenajdeme. S počtem pěti textů je tento mytologický systém zastoupen v čítankách od nakladatelství *Alter*, s počtem dvou textů v čítankách od nakladatelství *Fragment* a po jednom textu je najdeme v čítankách a učebnicích od nakladatelství *Fraus*, *Fortuna* a *Práce*. Tři texty, vztahující se ke keltské mytologii, najdeme ve dvou případech v čítankách od nakladatelství *Fortuna* a v posledním případě v čítance z nakladatelství *Alter*. Početně stejně je na tom i slovanská mytologie, jejíž tři texty najdeme ve všech případech v jedné jediné čítance z nakladatelství *Prodos*. Dva texty, vztahující se k severoamerické mytologii, potom najdeme ve dvou čítankách od nakladatelství *Fraus* a *Prodos*. Nyní už následuje vždy pouze jeden text, vztahující k danému mytologickému systému. Jeden text, v tomto případě však se dvěma výskyty, vztahující se k egyptské mytologii, najdeme v čítankách od nakladatelství *Fragment* a *Nová Škola*. Mýtický text původem z Číny najdeme v čítance od nakladatelství *Fraus* a text, vztahující se k severské mytologii, najdeme v čítance z nakladatelství *Prodos*. V rámci perského mytologického systému musíme znovu zopakovat, že ten v učebnicích a čítankách není zastoupen jediným textem.

13.4 Konečné zhodnocení čítanek a učebnic

Z toho, co jsme si uvedli výše, je patrné, že s největší převahou našly v čítankách a učebnicích, od pátých do osmých tříd základních škol, největší zastoupení mýty řecké. Početně dostatečně jsou v nich zastoupeny také mytologické příběhy mezopotámské. Ostatní mytologické systémy jsou však, podle mého názoru, jak v čítankách, tak v učebnicích, zastoupeny spíše nedostatečně – některé více, některé méně. Za obrovský problém považuji například to, že všechny tři a zároveň jediné texty, vztahující se k slovanské mytologii, najdeme v jedné jediné učebnici určené pro jednu jedinou třídu, a to šestou. Dále mi není jasné, proč by měly být mezopotámské mýty v těchto čítankách a učebnicích zastoupeny početně až několikrát více než například mýty slovanské, ke kterým žáci alespoň minimální vědomí společných kořenů. Za poměrně zoufalou považuji nejen absenci mýtů japonských, které nabývají stále větší popularity, ale také absenci mýtů perských, jejichž důležitost bych zařadila na stejnou roveň s mýty mezopotámskými.

Ještě je třeba zmínit, že naprostá většina vybraných čítanek a učebnic, se kterými se v této práci primárně pracovalo, pochází z konce 90. let minulého století a začátku století současného. Důvodů pro to je hned několik, nejdůležitější jsou ale tyto dva – zaprvé se jedná o zaběhlé a vyzkoušené sady těch nejznámějších a nejpoužívanějších učebnic, a za druhé většina škol (i

těch, ve kterých jsem měla možnost absolvovat četné hospitace a praxe) je na tyto učebnice buď zvyklá, nebo je považuje za dostačující, nebo na nové jednoduše nejsou finance. Proto tento výběr.

Kdybychom měli závěrem uvést jednu sadu čítanek a učebnic, která by byla nejvíce vyhovující a která by osahovala ten nejlepší obecný přehled jednotlivých mytologických systémů a jejich příběhů, nemohli bychom doporučit v podstatě žádnou. Učitel tak při jejich výběru musí volit, zda bude raději pracovat s tím nebo oním mytologickým systémem, a zároveň musí věnovat pozornost i výběru dalších textů z nejrůznějších tematických oblastí, které se v daných čítankách a učebnicích nacházejí.

14 Zhodnocení dotazníků

V této kapitole popíšeme vytvořené dotazníky a zhodnotíme jejich výsledky, a to nejen slovně, ale i graficky. Nejdříve je třeba uvést, jak dotazníky vypadají (viz. *Příloha A*). Na začátku dotazníku najdeme jeho obecný úvod, tzn. představení autora dotazníku, uvedení účelu tohoto dotazníku, upozornění, že jeho vyplnění je zcela anonymní a dobrovolné, a poděkování. Následují dvě otázky, které žáky kategorizují a které nejsou součástí samotného výzkumu – týkají se pohlaví a třídy, kterou navštěvují. Teprve po nich následují samotné výzkumné otázky, kterých je dohromady patnáct, z nichž třináct je kroužkovacích a dvě jsou otevřené. Šest z těchto otázek má pouze jednu jedinou správnou odpověď u ostatních žáci vybírají nebo píšou odpovědi podle svých preferencí, tzn. některé otázky jsou preferenční, a některé vědomostní.

Všechny otázky, které v dotazníku najdeme, vychází z těch mytologických systémů, jimž jsme věnovali pozornost v předchozích kapitolách a většina z nich zároveň vychází i z námi vybraných čítanek a učebnic českého jazyka a literatury pro základní školy.

Tento dotazník vyplňovali žáci 5. – 9. tříd *Základní školy Svitavy, T. G. Masaryka 27*, která je mimo jiné fakultním pracovištěm Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Dohromady jej vyplnilo 112 žáků a je tak třeba upozornit na to, že se jedná o výzkum kvalitativní, nikoli kvantitativní.

14.1 Otázka č.1: Zajímáš se o mytologii a mýtické příběhy?

Na tuto otázku dostali žáci na výběr jen ze dvou možných odpovědí – *ano*, *ne*. Před samotným vyhodnocením této otázky jsem předpokládala, že většina žáků odpoví, že *ano*, protože v dnešní době považují využití mýtických příběhů, a především potom postav, za postav poměrně populární – např. ve filmech, seriálech, počítačových hrách, reklamách nebo stále ještě i v knihách. Vyhodnocení ale ukázalo přesně opačné výsledky. Odpověď *ano* zakroužkovalo pouhých 27,7 % všech žáků, zatímco odpověď *ne* zvolilo 72,3 % žáků. V počtech se tak jedná o pouhých 31 hlasů pro odpověď *ano* a 81 hlasů pro odpověď *ne*.

14.2 Otázka č.2: Které mýty z nabídky jsou ti nejznámější či nejbližší?

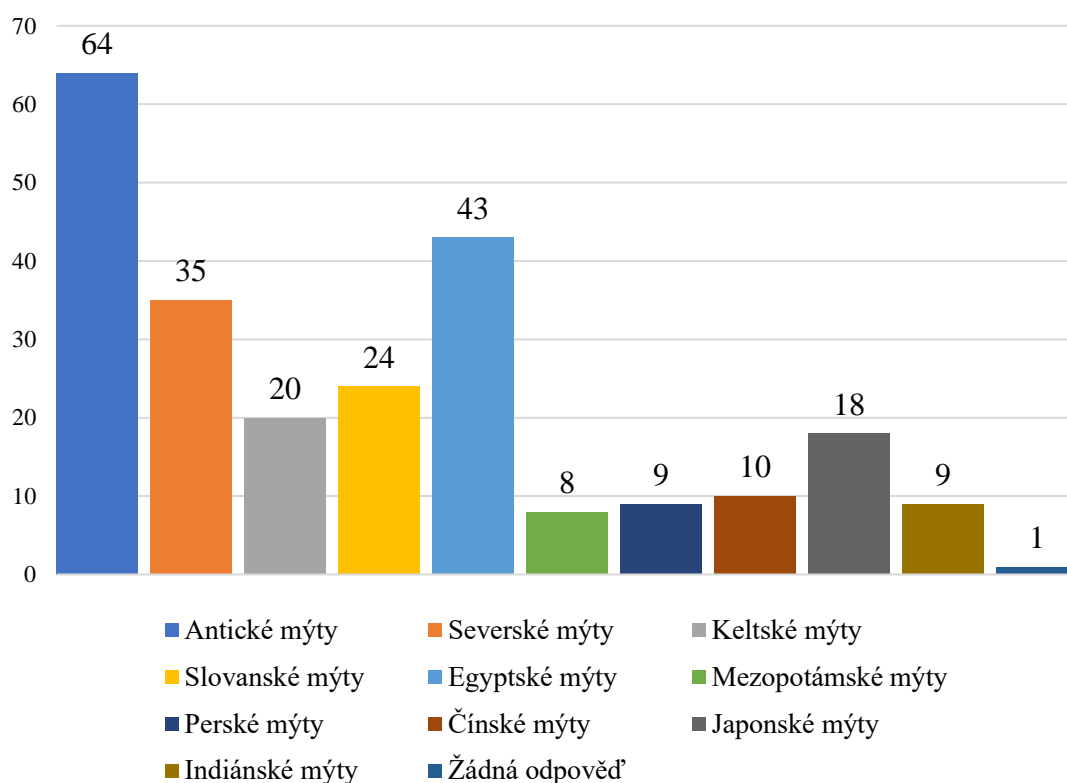
V tomto případě se jedná o otázku, na kterou žák volí odpověď podle svých preferencí a je třeba dodat, že odpovědi může zakroužkovat kolik bude chtít, tzn. není omezen počtem ani jedinou správnou odpovědí. Na výběr má z deseti mytologických systémů, z nichž všem jsme se

věnovali v předchozích kapitolách – *antické mýty, severské mýty, keltské mýty, slovanské mýty, egyptské mýty, mezopotámské mýty, perské mýty, čínské mýty, japonské mýty a indiánské mýty*.

Dohromady 64 hlasů (tj. 26,5 %) získaly mýty antické. Druhým nejčastěji voleným mytologickým systémem byl se 43 hlasy (tj. 17,8 %) systém egyptské mytologie. Na třetím místě se se 35 hlasy (tj. 14,5 %) umístily mýty severské, na čtvrtém místě s 24 hlasy (tj. 10 %) mýty slovanské, jako páté následovaly s 20 hlasy (tj. 8,3 %) mýty keltské a poslední systém s větším ziskem jsou s 18 hlasy (tj. 7,5 %) mýty japonské. 10 hlasů (tj. 4,2 %) získaly mýty čínské. Shodně po 9 hlasech (tj. 3,8 %) získaly mýty perské a indiánské a pouze v jednom případě byl dotazník odevzdán bez odpovědi na tuto otázku. Pro větší přehlednost viz. *Graf č. 1*.

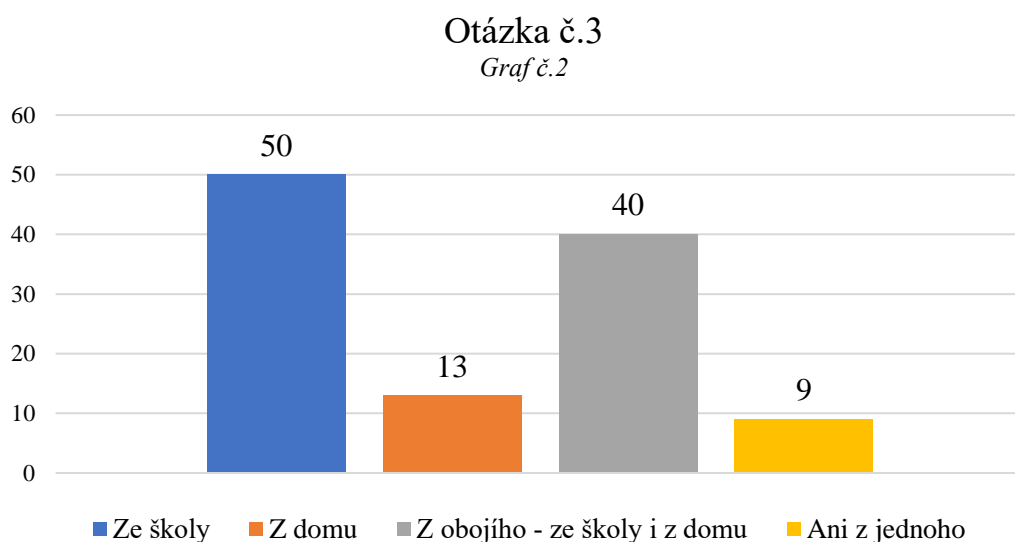
Z výsledků je tedy jasně vidět, že za ty nejznámější a nejatraktivnější mýty považují žáci mýty antické, čemuž zároveň odpovídá jejich zastoupení v čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro základní školy. Ve všech dalších případech už si ale můžeme všimnout, že se obsah čítanek a učebnic poměrně radikálně rozchází s osobními preferencemi žáků.

Otázka č.2
Graf č.1

14.3 Otázka č.3: Znáš mytologii a mýty více ze školního, nebo domácího prostředí?

K této otázce dostali žáci na výběr ze čtyř odpovědí, a to, že mytologii a mýty znají buď *ze školy*, *z domu*, *z obojího*, anebo *ani z jednoho*. V tomto případě se však dají výsledky hodnotit poměrně pozitivně. 44,6 % veškerých dotazovaných žáků odpovědělo, že mytologii a mýty znají ze školy. K nim se s dalšími 35,7 % připojili žáci, kteří odpověděli, že z obojího, tedy ze školy i z domu. Žáci tvořící 11,6 % odpověděli, že se s tímto tématem setkají nejčastěji doma a pouhých 8 % naopak odpovědělo, že s ním nesetká ani doma, ani ve škole. V přepočtení na hlasy to vypadá viz. *Graf č.2*.

14.4 Otázka č.4: Kde se nejčastěji s mytologickou tematikou setkáš?

I v tomto případě měli žáci na výběr hned z několika různých odpovědí, a to sice – *školní učebnice*, *knihy*, *filmy*, *počítačové hry*, *deskové hry*, *internet*, *televize* a jako poslední možnost byla odpověď *jiné*. Přestože se školní učebnice i knihy řadí mezi odpovědi nejpočetnější, ani ty zbylé nezůstaly pozadu.

Nejpočetnějších 67 hlasů získaly filmy. S 58 hlasy následovaly školní učebnice, s 50 hlasy knihy. 47 hlasů získal internet, 27 televize a 22 počítačové hry. 10 hlasů získala možnost odpovědi *jiné* a jako poslední, s pouhými 4 hlasy, skončily deskové hry. Ještě je třeba doplnit, že i v tomto případě jeden žák nezakroužkoval žádnou z uvedených odpovědí. Podle mého názoru však můžeme považovat výsledek za poměrně pozitivní. Ukazuje nám, že žáci se o této problematice dozvídají jak z učebnic a knih, tak i z okolních vlivů mimo školní prostředí, a to poměrně vyrovnaně.

14.5 Otázka č.5: Vybavíš si jméno nějakého boha či poloboha?

V tomto případě se jedná o první otevřenou otázku, která žákům nabídla ukázat své znalosti v oblasti různých mytologických panteonů. V naprosté většině se jednalo o jména řeckých bohů, bohyň a hrdinů. Někteří však uváděli také bohy egyptské, severské, slovanské, římské a v některých případech dokonce islámské. Za úspěch považuji jak velké množství těchto uvedených postav, tak variabilitu nejen jmen, ale i mytologických systémů, z nichž tyto postavy pocházejí. Současně za úspěch považuji i poměrně nízké číslo těch žáků, kteří jméno jakéhokoliv boha, hrdiny, ani jiné bájně postavy, vůbec neuvedli – dohromady to bylo 23 žáků ze všech 112. Pro přesné a přehledné výsledky viz. *Tabulka č.1.*

Jméno boha/poloboha/bájně postavy	Počet hlasů	Procenta
<i>Zeus</i>	60 hlasů	23,8 %
<i>Athéna</i>	25 hlasů	9,9 %
<i>Hádes</i>	20 hlasů	7,9 %
<i>Herkules</i>	10 hlasů	4 %
<i>Achilles</i>	9 hlasů	3,6 %
<i>Thor</i>	9 hlasů	3,6 %
<i>Poseidon</i>	9 hlasů	3,6 %
<i>Perseus</i>	9 hlasů	3,6 %
<i>Odysseus</i>	8 hlasů	3,2 %
<i>Héra</i>	6 hlasů	2,4 %
<i>Afrodita</i>	6 hlasů	2,4 %
<i>Áres</i>	6 hlasů	2,4 %
<i>Re</i>	5 hlasů	2 %
<i>Odin</i>	4 hlasy	1,6 %
<i>Alláh</i>	4 hlasy	1,6 %

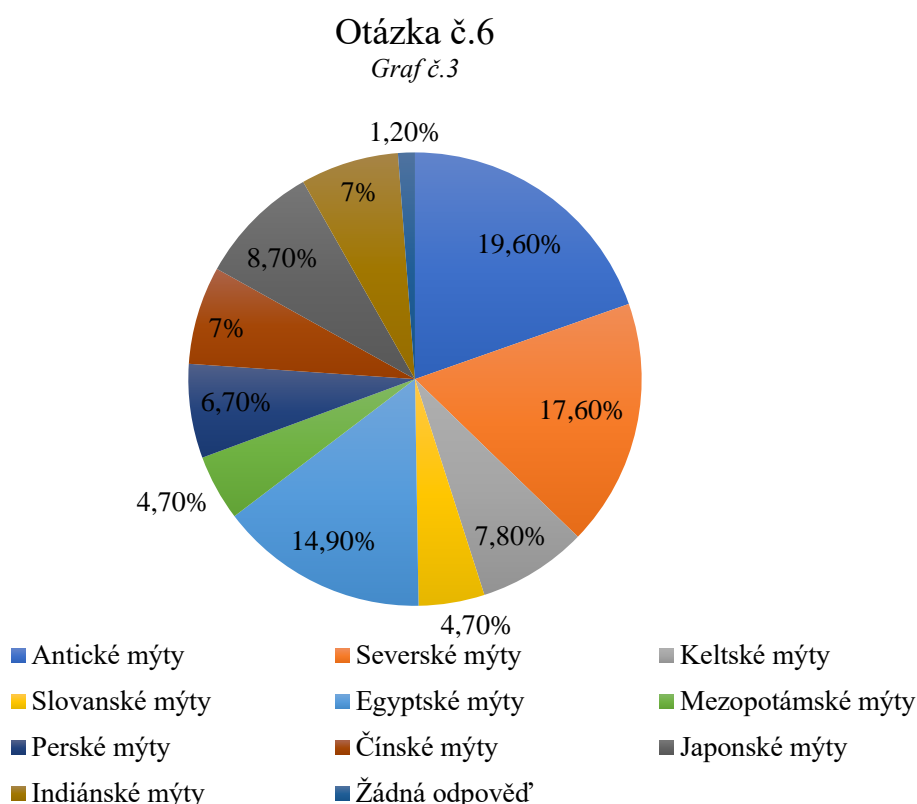
<i>Herakles</i>	4 hlasy	1,6 %
<i>Vesna</i>	3 hlasy	1,2 %
<i>Eset</i>	3 hlasy	1,2 %
<i>Dionýsos</i>	3 hlasy	1,2 %
<i>Artemis</i>	3 hlasy	1,2 %
<i>Neptun</i>	3 hlasy	1,2 %
<i>Loki</i>	2 hlasy	0,8 %
<i>Radegast</i>	2 hlasy	0,8 %
Ostatní	16 hlasů	6,3 %
Žádná odpověď	23 hlasů	9,1 %

14.6 Otázka č.6: Která z uvedených skupin mýtů by tě nejvíce zajímala? O kterých mýtech by ses rád/a dozvěděla něco nového?

Jak víme z předchozích kapitol, v námi vybraných čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro základní školy jsou nejpočetněji zastoupeny mýty řecké a mezopotámské. Ostatní mytologické systémy jsou v těch lepších případech zastoupeny pár texty, v těch horších texty žádnými. Z vyhodnocení této otázky se však dozvídáme následující.

Žáky stále nejvíce zajímá antická mytologie, čemuž množství textů v čítankách a učebnicích naprosto odpovídá. Jako druhý nejatraktivnější mytologický systém zvolili žáci počtem 45 hlasů severskou mytologii. Tady už ale víme, že severská mytologie je v námi vybraných čítankách a učebnicích zastoupená pouze jediným textem, a tudíž se jeví jako nedostatečně zastoupená. Třetí nejatraktivnější mytologický systém, s počtem 38 hlasů, pro žáky představuje mytologie egyptská. I o ní už ale víme, že je, stejně jako mytologie severská, v čítankách zastoupená jediným textem, v tomto případě však využitým ve dvou různých čítankách. Proto můžeme i egyptskou mytologii označit za mytologii v čítankách a učebnicích nedostatečně zastoupenou. 22 hlasů získal čtvrtý nejatraktivnější mytologický systém, totiž japonská mytologie. V tomto případě se však jedná o nedostatek z hlediska čítanek a učebnic v podstatě největší, protože právě japonské mytologické příběhy v nich nejsou zastoupeny žádným textem.

20 hlasů získaly mýty keltské, shodně po 18 hlasech získaly mýty čínské a indiánské a 17 hlasů získaly mýty perské, které jsou rovněž v čítankách a učebnicích zastoupené nulově. Na posledním místě se s pouhými 12 hlasy umístily mytologické systémy slovanské a mezopotámské, což je právě pro mezopotámskou mytologii poměrně paradoxní. Přestože v námi vybraných čítankách a učebnicích představuje s počtem deseti textů druhý nejzastoupenější mytologický systém, hned po mytologií řecké, pro žáky se jedná o mytologii neatraktivní. Přehlednější výsledky viz. *Graf č.3*.

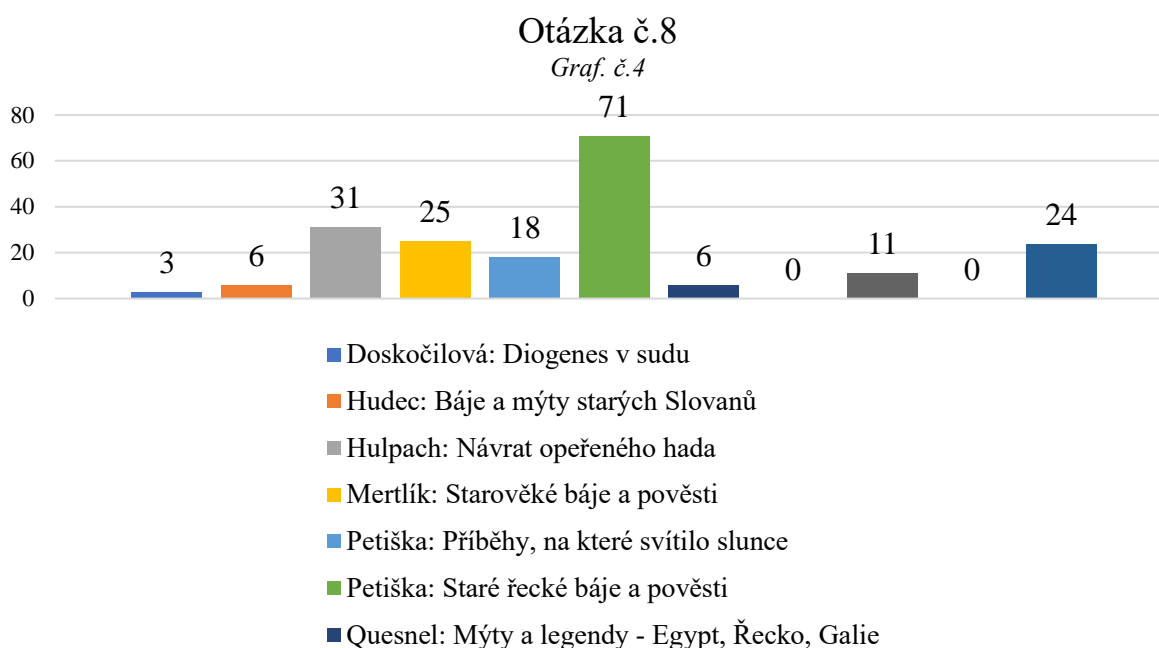
14.7 Otázka č.7: Četl/a jsi nějakou knihu s mýtickou tematikou? Kterou? Viděl/a jsi nějaký film s mýtickou tematikou? Který?

Otázka č.7 je druhou a poslední otevřenou otázkou tohoto dotazníku. Přestože se jak některé knihy, tak některé filmy často opakovaly, v tomto případě tvoří největší část ti žáci, kteří na tuto otázku vůbec neodpověděli. Nejčastěji zmiňovanou knihou, tj. devatenáctkrát, jsou *Staré řecké báje a pověsti* od Eduarda Petišky a nejčastěji zmiňovaným filmem, tj. šestnáctkrát, je film *Souboj titánů*. Pro přesné a přehledné výsledky viz. *Tabulka č.2*.

Tabulka č.2		
Kniha/film	Počet hlasů	Procenta
Kniha: <i>Staré řecké báje a pověsti</i>	19	12,9 %
Film: <i>Souboj titánů</i>	16	10,8 %
Film: <i>Troja</i>	12	8,1 %
Film: <i>Percy Jackson</i>	10	6,8 %
Kniha: <i>Návrat opeřeného hada</i>	9	6,1 %
Film: <i>Vikingové</i>	4	2,7 %
Film: <i>Thor</i>	3	2 %
Film: <i>Herkules</i>	2	1,4 %
Film: <i>Asterix a Obelix</i>	2	1,4 %
Film: <i>Bohové Egypta</i>	2	1,4 %
Ostatní	13	8,8 %
Žádná odpověď	56	37,8 %

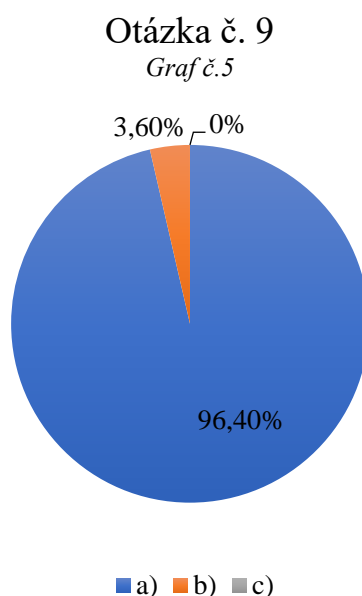
14.8 Otázka č.8: Znáš některou z těchto knih?

Otázka č.8 je kroužkovací a na místě odpovědí najdeme seznam deseti publikací, z nichž námi vybrané čítanky a učebnice českého jazyka a literatury pro základní školy při výběru mytologických textů nejčastěji vycházejí, nebo které jsou součástí nějaké důležité, mytologicky zaměřené edice. Suverénně nejznámější publikací s počtem hlasů 71, tj. 36,4 %, jsou *Staré řecké báje a pověsti* od Eduarda Petišky. Jako druhou nejznámější publikaci žáci zvolili 31 hlasy, tj. 15,9 %, *Návrat opeřeného hada* od Vladimíra Hulpacha. 25 hlasů, tj. 12,9 %, získaly *Starověké báje a pověsti* od Rudolfa Mertlíka a 18 hlasů, tj. 9,2 %, získaly *Příběhy, na které svítilo slunce* od Eduarda Petišky. Poslední větší počet hlasů, tj. 11 hlasů a 5,6 %, získala publikace *Mýty a legendy: Vikingové* od Gila Ragache. Shodně po 6 hlasech, tj. 3,1 %, získaly *Báje a mýty starých Slovanů* od Ivana Hudce a *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie* od Alaina Quesnela. Pouhé 3 hlasy, tj. 1,5 %, získala publikace Hany Doskočilové *Diogénes v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější* a žádné hlasy potom *Mýty a legendy: Evropa* od Gila Ragache a *Sinuhet* od Vojtěcha Zamarovského. V tomto případě je však důležité zmínit, že celých 12,3 %, což je dohromady 24 žáků, nezakroužkovalo žádnou z těchto publikací. Pro lepší přehlednost viz. *Graf č.4.*

14.9 Otázka č.9: Co je to báje/mýtus?

V tomto případě se už jedná o otázku vědomostní a její výsledek můžeme hodnotit velice pozitivně. Žáci zde dostali na výběr ze tří různých definic, z nichž pouze jedna byla správná. Dohromady 108 žáků, z celkových 112, odpovědělo na tuto otázku správně, což znamená, že pouze 4 žáci odpověděli špatně. Ti ve všech případech zakroužkovali možnost b), která nese definici bajky. Správná odpověď je za a). Viz. *Graf č.5*.

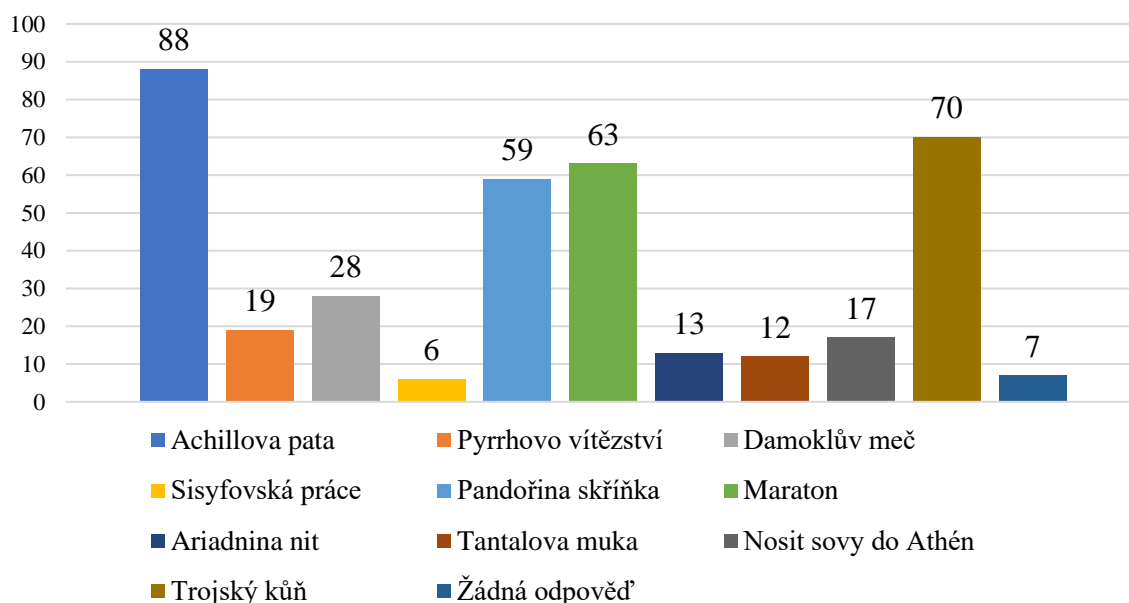

14.10 Otázka č. 10: Znáš některá z uvedených úsloví vzniklých z řeckých bájí, která se dodnes používají?

Zde se jedná o poslední otázku, která nabízí možnost zakroužkování více možností. Žáci zde měli na výběr z dohromady deseti nejznámějších řeckých úsloví a měli zakroužkovat ta, jež jim jsou dobře známá. Nejvyšší počet 88 hlasů získalo úsloví *Achillova pata*. Za druhé nejznámější označili žáci počtem 70 hlasů úsloví *Trojský kůň*, se 63 hlasy se na třetím místě umístil *Maraton* a posledním hojně voleným úslovím se s 59 hlasy stala *Pandořina skříňka*. Úsloví *Damoklův meč* získalo 28 hlasů, úsloví *Pyrrhovo vítězství* 19 hlasů, úsloví *Nosit sovy do Athén* 17 hlasů. 13 hlasů získalo úsloví *Ariadnina nit* a jen o jeden hlas méně *Tantalova muka*. Na posledním místě se s 6 hlasy umístilo úsloví *Sisyfovská práce*. Ani zde jsme se nevyhnuli nezakroužkovaným odpovědím. V tomto případě však žádnou z možností nezakroužkovalo pouhých 7 žáků. Pro lepší přehlednost viz. *Graf č.6*.

Otázka č.10

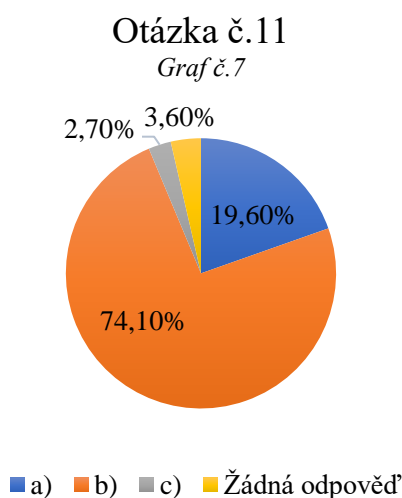
Graf č.6

14.11 Otázka č.11: Kde sídlil Zeus?

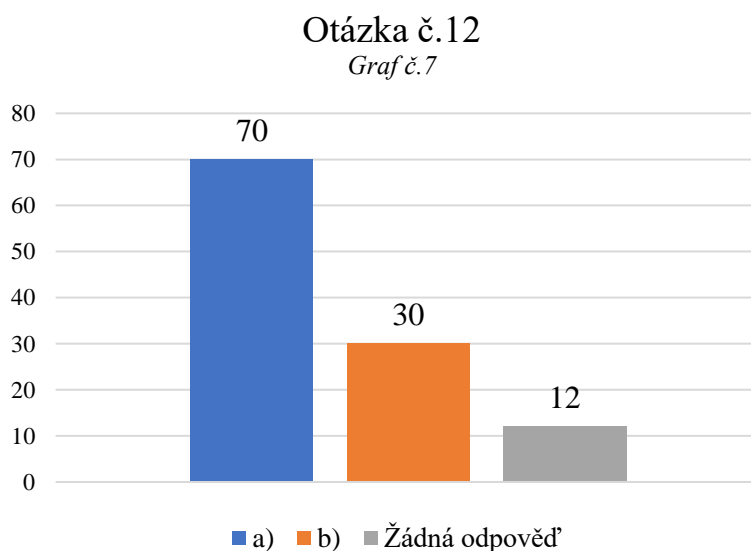
Od otázky č. 11 až po otázku č. 15., tedy tu poslední, se bude jednat pouze o vědomostní otázky, u nichž dostali žáci na výběr ve většině případech ze tří možností a pouze jedna z nich je správná. Výsledky této otázky nejsou až tak jednoznačné, jak by se mohlo očekávat. Pozitivní ale je, že velká většina, tedy 74,1 % všech žáků, vybrala odpověď správně. 25 žáků ze všech

112 vybralo špatnou odpověď a 4 z nich neodpověděli vůbec. Správná odpověď je za b). Pro lepší přehlednost viz. Graf č.7.

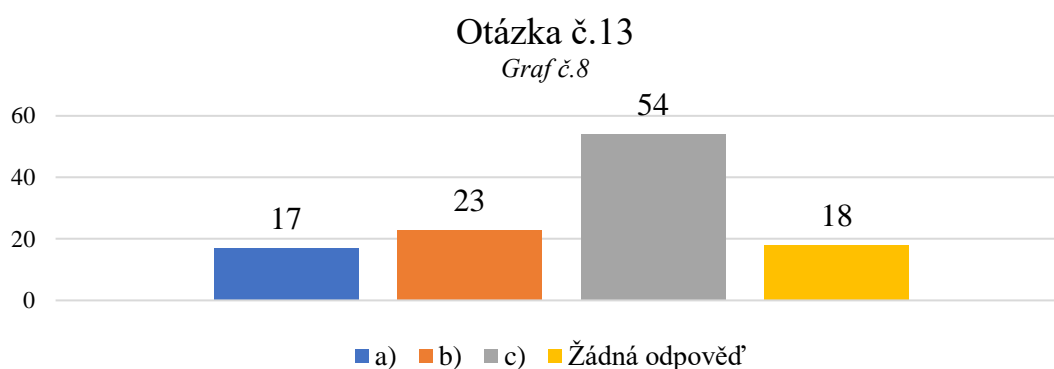
14.12 Otázka č.12: Které dílo je starší – Epos o Gilgamešovi z asyrsko-babylonských tabulek, nebo báje Eduarda Petišky O mezopotámském králi Gilgamešovi?

V tomto případě jsou dvě možnosti odpovědí dány samotnou otázkou. Oba tyto texty se v některých čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro základní školy objevily a podle předpokladů by měla být odpověď žáků jednoznačně správná. Přesto tuto otázku můžeme zařadit k těm, jež dělají žákům spíše problémy. Správně odpovědělo pouhých 62,5 %, špatně odpovědělo 26,8 % a žádnou odpověď neuvedlo 10,7 %. Správná odpověď je za a). Pro lepší přehlednost viz. Graf č.7.

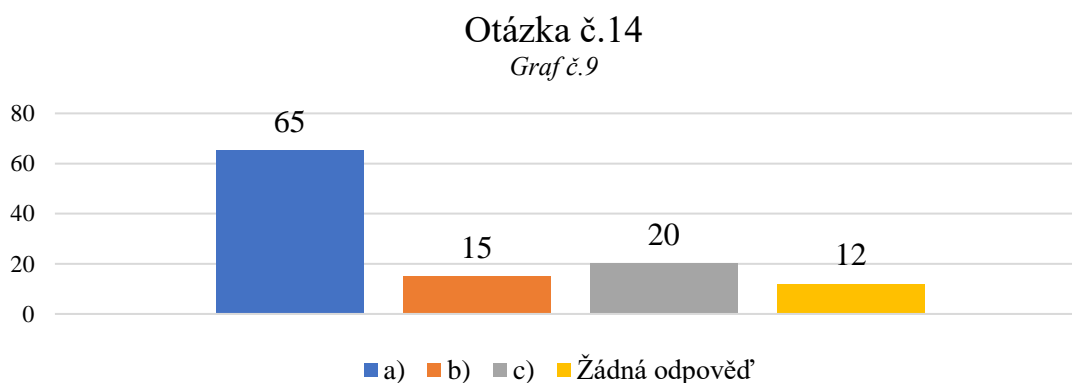
14.13 Otázka č.13: *Kdo to byl Gilgameš?*

Ani v tomto případě se nejedná o nijak jednoznačné výsledky, přestože naprostá většina textů vztahujících se k mezopotámskému mytologickému systému, ve vybraných čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro základní školy, pojednává právě o postavě Gilgameše. Na otázku, *Kdo to byl Gilgameš*, odpovědělo správně pouhých 48,2 % všech dotazovaných žáků. 16,1 % potom na tuto otázku neodpovědělo vůbec. Správná odpověď je za c). Pro lepší přehlednost viz. Graf č.8.

14.14 Otázka č.14: *Kdo to byla Vesna?*

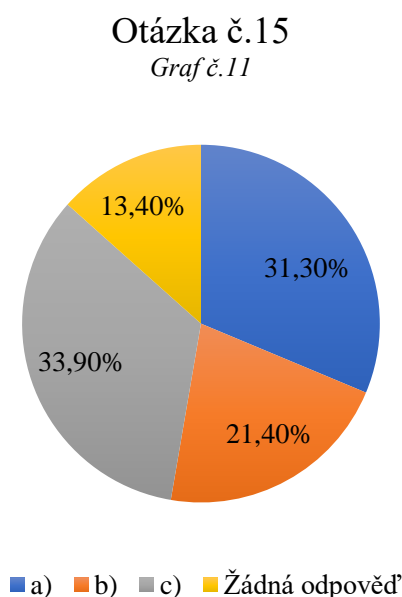
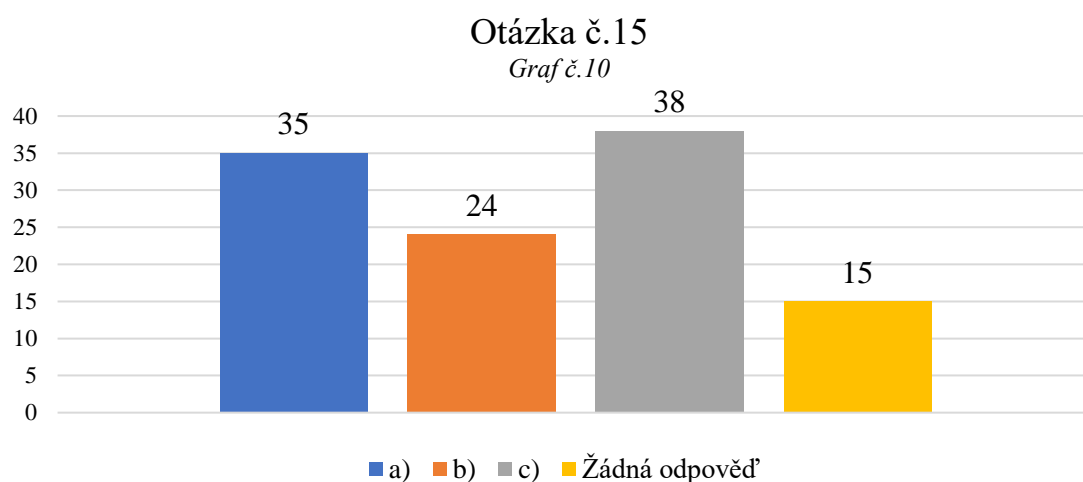
V tomto případě se výjimečně jedná o postavu slovanské bohyně, která se v žádné z vybraných čítanek ani učebnic nenachází. Protože se ale jedná o bohyni slovanskou a zároveň o takovou postavu slovanského božského panteonu, jež by měla být v obecném povědomí všech, rozhodla jsem se ji do dotazníku zařadit mimo jiné také jako protiváhu většině mužských bohů. Výsledky nedopadly ani nejlíp, ani nejhůř. 58 % všech dotazujících odpovědělo správně, 10,7 % neodpovědělo vůbec a zbytek odpověděl špatně. Správná odpověď je za a). Pro lepší přehlednost viz. Graf č.9.

14.15 Otázka č.15: Kdo to byla Hathor?

Ani v tomto případě, stejně jako v tom předchozím, se nejedná o postavu bohyně, jež by se objevila v některé z vybraných čítanek nebo učebnic českého jazyka a literatury pro základní školy. Přesto i tato otázka slouží k prověření všeobecných znalostí a opět jako protiváha všem bohům mužského pohlaví, kterým je ve všech mytologických systémech věnována větší pozornost – zřejmě i z toho důvodu, že jsou v jednotlivých božských panteonech jednoduše zastoupeni početněji.

Otázka č.15 však zůstává jedinou otázkou, na kterou většina žáků odpověděla špatně nebo vůbec. Správně odpovědělo pouze 35 žáků ze 112, špatně odpovědělo žáků 59 a vůbec jich neodpovědělo 15. Správná odpověď je za c). Pro přesné a přehledné výsledky viz. *Graf č.10* a *Graf č.11*.

15 Závěr

V bakalářské práci *Využití mýtů na základních školách* se podařilo dodržet většinu z hlavních cílů, které jsme si stanovili již v úvodu. Poměrně zkráceně, ale přesto komplexně, se podařilo představit jednotlivé mytologické systémy, které byly vybírány na základě jejich důležitosti a významu. Zhodnotili jsme zastoupení jednotlivých mytologických systémů ve vybraných čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro 5.–9. třídy základních škol a jednotlivé nalezené texty jsme patřičně okomentovali. Následně jsme zhodnotili samotné čítanky a učebnice, a to hned z několika hledisek, včetně konečného shrnutí. A podařilo se sestavit a žákům předložit takové dotazníky, které přestože nám dávají pouze základní vhled do této problematiky, byly pro výsledky této práce zásadní.

Zjistili jsme, že čítanky a učebnice českého jazyka a literatury pro určité třídy základních škol vyhovují některým mytologickým systémům více, některým méně a většinou vůbec. Ve většině případů v nich totiž najdeme mytologické příběhy řecké a mezopotámské a ostatní příběhy, pocházející z několika dalších mytologických systémů, v podstatě jen naprosto minimálně. Dále jsme zjistili, že z námi sledovaných nakladatelských sad čítanek a učebnic, nelze vybrat žádnou sadu, kterou bychom mohli považovat za obecně nejvíce vyhovující.

V rámci vytvořeného dotazníku jsme chtěli pouze povrchně zjistit, jaká je znalost žáků 5.–9. tříd základních škol těchto mytologických příběhů a postav, a dále jsme se chtěli dozvědět, jak je toto téma pro dnešní generace atraktivní. Co se týče znalostí, ty nemůžeme považovat za nejlepší, ale ani za nejhorší. Nejvhodnější a nejvíce vypovídající bude, když je označíme za průměrné – v určitých případech lehce nadprůměrné, v určitých případech lehce podprůměrné. Co se týče atraktivity tohoto tématu, přestože na otázku, zda se žák zajímá o mytologii a mýtické příběhy, odpověděla větší část, že nikoliv, z následujících otázek můžeme mezi řádky vyčíst, že se stále jedná o tematiku poměrně populární a zajímavou, o které žáci určité podvědomí a přehled mají.

Zajímavé je, že jsme se díky dotazníkům dozvěděli, které mytologické systémy, příběhy a postavy jsou pro dnešní žáky základních škol nejatraktivnější. Poměrně paradoxní však je, že např. mezopotámská mytologie, kterou žáci označili za nejméně atraktivní, je v těchto čítankách a učebnicích hned druhým nejpočetněji zastoupeným mytologickým systémem. Naopak víme, že například mytologické systémy severské a egyptské byly žáky označeny za jedny z těch nejzajímavějších a nejatraktivnějších, a právě ty v těchto čítankách a učebnicích prakticky nenajdeme.

To nejdůležitější, co nám z této práce vychází je to, že mytologie jako taková je i pro dnešní generace stále atraktivním tématem. Bude ale třeba podniknout určité, a podle mého názoru poměrně zásadní kroky, aby to tak zůstalo, a aby se žáci jednou v některé z čítanek nebo učebnic setkali s takovým mytologickým textem, který je bude skutečně zajímat a nebude pouze řeckého původu.

16 Seznam literatury

16.1 Monografie

1. ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Krátká historie mýtu*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-750-1.
2. BAHNÍK, Václav a kolektiv. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. ISBN 25-119-74.
3. BAILEY, Greg, 2006. *Mytologie: mýty, pověsti & legendy*. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-184-x.
4. BURN, Lucilla. *Řecké mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-220-0.
5. CAMPBELL, Joseph. *Mýty: Legendy dávných věků v našem denním životě*. Praha: Pragma, 1998. ISBN 80-7205-491-0.
6. CURTIS, Vesta Sarkhosh. *Perské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-219-7.
7. FERRY, Luc. *Řecké mýty: Mytologie a filosofie*. Praha: Garamond, 2020. ISBN 978-80-7407-466-0.
8. FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-99-9.
9. GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy, 2004. ISBN 80-7309-153-4.
10. GREEN, Miranda Jane. *Keltské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-222-7.
11. HART, George. *Egyptské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-223-5.
12. JORDAN, Michael. *Světové mýty*. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 1997. ISBN 80-7207-102-5
13. Kolektiv autorů. *Atlas starověkých mýtů*. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0700-1.
14. KRAMER, Samuel Noah a kolektiv. *Mytologie starověku*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-128-77.
15. MAUDUIT, Jacques A. *Keltové*. Praha: Panorama, 1979. ISBN 11-014-79.
16. MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Praha: Votobia, 1995. ISBN 80-85619-19-9.
17. *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977. ISBN 01-108-77.

18. NEŠKUDLA, Bořek. *Encyklopedie bohů a mýtů starověkého Říma a Apeninského poloostrova*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-264-3.
19. PAGE, Raymond Ian. *Severské mýty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-218-9.
20. PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80.
21. PROFANTOVÁ, Naďa a Martin PROFANT. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Vydání druhé. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-219-3.
22. QUESNEL, Alain a Bernard BRIAIS. *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*. 2. vydání. Brno: Gemini, 1922. ISBN 80-85265-50-8.
23. VÁŇA, Zdeněk. *Svět slovanských bohů a démonů*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-187-6.

16.2 Školní čítanky a učebnice českého jazyka a literatury pro 5.–9. třídy základních škol

1. BRADÁČOVÁ, Lenka. *Čítanka 6*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3.
2. ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5.
3. ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0.
4. DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Olomouc: PRODOS, 1997. ISBN 80-85806-72-X.
5. DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0.
6. HANZOVÁ, Marie, Jiří ŽÁČEK a Albína MĚCHUROVÁ. *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-121-3.
7. HANZOVÁ, Marie a Jiří ŽÁČEK. *Čítanka 8: Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercii víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-196-5.
8. HOFFMANNOVÁ, Jana a Bohuslav HOFFMANN. *Český jazyk 6: Literatura a komunikace*. Praha: Práce, 1998. ISBN 80-208-0470-6.

9. HORÁČKOVÁ, Miroslava a Hana REZUTKOVÁ. *Čítanka 8*. Všeň: Alter, 2000. ISBN 80-7245-009-3.
10. JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová Škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.
11. KARFÍKOVÁ, Věra. *Čítanka 5: Literární výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85937-15-8.
12. LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-248-9.
13. LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X.
14. LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9.
15. LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X.
16. MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Kateřina HORÁČKOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 8071682551 9788071682554.no
17. MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3.
18. PECHOVÁ, Drahoslava a Zuzana ŽITNÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Úvaly: Jinan, 1994.

17 Přílohy

17.1 Příloha A: Dotazník

Milí žáci, milé žákyně,

jmenuji se Anna Štěrbová a jsem studentka 3. ročníku pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Obracím se na vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro Bakalářskou práci na téma *Využití mýtů na základních školách*.

Ráda bych vás upozornila, že vyplnění dotazníku je dobrovolné a zcela anonymní, to znamená, že dotazník nemusíte podepisovat. Proto prosím o co nejpřesnější a nejpravdivější vyplnění. Dále upozorňuji, že dotazník není test a nebude kontrolován ani známkován vašim vyučujícím.

Při vyplňování postupujte podle v zadání uvedených instrukcí.

Za vaše vyplnění a spolupráci předem děkuji.

Jakého jsi pohlaví? Zakroužkuj.

- a) Jsem chlapec
- b) Jsem dívka

Do které třídy chodíš? Zakroužkuj.

- a) 5. třída
 - b) 6. třída – prima
 - c) 7. třída – sekunda
 - d) 8. třída – tercie
 - e) 9. třída – kvarta
-

1. Zajímáš se o mytologii a mýtické příběhy? Zakroužkuj.

- a) Ano
- b) Ne

2. Které mýty z nabídky jsou ti nejznámější či nejbližší? Zakroužkuj. Z nabídky můžeš vybrat i více možností.

- a) Antické mýty – řecké a římské mýty
- b) Severské mýty – např. Vikingové
- c) Keltské mýty – např. legendy o králi Artušovi
- d) Slovanské mýty
- e) Egyptské mýty
- f) Mezopotámské mýty
- g) Perské mýty
- h) Čínské mýty
- i) Japonské mýty
- j) Indiánské mýty

3. Znáš mytologii a mýty více ze školního, nebo domácího prostředí? Zakroužkuj.

- a) Ze školy
- b) Z domu – od rodiny či přátel
- c) Z obojího – ze školy i z domu
- d) Ani z jednoho

4. Kde se nejčastěji s mytologickou tematikou setkáš? Zakroužkuj nebo napiš. Z nabídky můžeš vybrat i více možností.

- a) Školní učebnice
- b) Knihy
- c) Filmy – dobrodružný, akční, fantasy, drama, pohádka
- d) Počítačové hry
- e) Deskové hry
- f) Internet
- g) Jiné – napiš: _____

5. Vybavíš si jméno nějakého bájného boha či poloboha? Napiš. Můžeš připsat, kde ses o něm dozvěděl/a.

6. **Která z uvedených skupin mýtů by tě nejvíce zajímala? O kterých mýtech by ses rád/a dozvěděla něco nového? Zakroužkuj. Z nabídky můžeš vybrat i více možností.**

- a) Antické mýty – řecké a římské mýty
- b) Severské mýty – např. Vikingové
- c) Keltské mýty – např. legendy o králi Artušovi
- d) Slovanské mýty
- e) Egyptské mýty
- f) Mezopotámské mýty
- g) Perské mýty
- h) Čínské mýty
- i) Japonské mýty
- j) Indiánské mýty

7. **Četl/a jsi nějakou knihu s mýtickou tematikou? Kterou? Viděl/a jsi nějaký film s mýtickou tematikou? Který? Napiš.**

8. **Znáš některou z těchto knih? Zakroužkuj. Z nabídky můžeš vybrat i více možností.**

- a) Doskočilová, Hana: *Diogenes v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*
- b) Hudec, Ivan: *Báje a mýty starých Slovanů*
- c) Hulpach, Vladimír: *Návrat opeřeného hada*
- d) Mertlík, Rudolf: *Starověké báje a pověsti*
- e) Petiška, Eduard: *Příběhy, na které svítilo slunce*
- f) Petiška, Eduard: *Staré řecké báje a pověsti*
- g) Quesnel, Alain: *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*
- h) Ragache, Giles: *Mýty a legendy: Evropa*
- i) Ragache, Giles: *Mýty a legendy: Vikingové*
- j) Zamarovský, Vojtěch: *Sinuhet*

9. Co je to BÁJE/MÝTUS? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) Smyšlené vyprávění o tom, jak si lidé v dávných dobách vysvětlovali přírodní jevy a svět. Vystupují v nich bohové a hrdinové s nadlidskými schopnostmi.
- b) Krátký poučný příběh, v němž zvířata a věci myslí a jednají jako lidé.
- c) Literární dílo určené k předvádění na scéně.

10. Znáš některá z uvedených úsloví vzniklých z řeckých bájí, která se dodnes používají? Zakroužkuj. Z nabídky můžeš vybrat i více možností.

- a) Achillova pata
- b) Pyrrhovo vítězství
- c) Damoklův meč
- d) Sisyfovská práce
- e) Pandořina skříňka
- f) Maraton
- g) Ariadnina nit
- h) Tantalova muka
- i) Nosit sovy do Athén
- j) Trójský kůň

11. Kde sídlil Zeus? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) V Athénách
- b) Na hoře Olymp
- c) Ve Spartě

12. Které dílo je starší – Epos o Gilgamešovi z asyrsko-babylonských tabulek, nebo báje Eduarda Petišky O mezopotámském králi Gilgamešovi? Zakroužkuj.

- a) *Epos o Gilgamešovi z asyrsko-babylonských tabulek*
- b) báje Eduarda Petišky *O mezopotámském králi Gilgamešovi?*

13. Kdo to byl Gilgameš? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) Faraon Horního a Dolního Egypta z 18. dynastie
- b) Král Makedonie a nejúspěšnější vojevůdce celé historie
- c) Král města Uruku v jižní Mezopotámii, ze dvou třetin bohem po matce a z jedné třetiny člověkem po otci

14. Kdo to byla Vesna? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) Slovanská bohyně jara, dále pak bohyně mládí, života a lásky
- b) Starověká řecká bohyně lásky
- c) Římská bohyně pomsty a kletby

15. Kdo to byla Hathor? Zakroužkuj správnou odpověď.

- a) Hinduistická bohyně smrti a zániku
- b) Severská bohyně zalíbení a zamilovaných, manželka Thora
- c) Staroegyptská bohyně matka, bohyně plodnosti, lásky, hudby, tance, zobrazovaná ve tvaru krávy nebo jako žena s kravskými rohy

17.2 Příloha B: Přehled vybraných textů v čítankách a učebnicích českého jazyka a literatury pro 5. – 9. třídu

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František

1) *Odysseus opouští Tróju*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3.
- Text z: AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Odysseova dobrodružství při návratu domů*. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-00-00177-2.

CALVINO, Italo

1) *Žena Siréna*

- V učebnici pro 5. třídu
- Nalezeno v: PECHOVÁ, Drahoslava a Zuzana ŽITNÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Úvaly: Jinan, 1994.
- Text z: CALVINO, Italo. *Italské pohádky*. Praha: Odeon, 1982. ISBN 01-034-82.

CIBULA, Václav

1) *Kikimora* (báje ze Slovenska)

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0.
- Text z: CIBULA, Václav. *Čarovný zeměklíč: Tatranské pověsti a báje*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 1985. ISBN 13-769-85.

DEARY, Terry

1) *Povídka o jednom lvu*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.

- Text z: DEARY, Terry. *Děsivé dějiny: Ještě prohnilejší Římané*. Praha: Egmont, 2004. ISBN 80-7186-950-3.

DOSKOČILOVÁ, Hana

1) *Oheň Prométheův*

- V učebnici pro 5. třídu
- Nalezeno v: MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Kateřina HORÁČKOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 8071682551 9788071682554.
- Text z: DOSKOČILOVÁ, Hana. *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-819-87.

2) *Sfinga*

- V učebnici pro 5. třídu
- Nalezeno v: MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Kateřina HORÁČKOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 8071682551 9788071682554.
- Text z: DOSKOČILOVÁ, Hana. *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-819-87.

3) *Trójský kůň*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3.
- Text z: DOSKOČILOVÁ, Hana. *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-819-87.

4) *Midasovy uši*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0.

- Text z: DOSKOČILOVÁ, Hana. *Diogenés v sudu: A dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-819-87.

EURÍPIDÉS

1) *Kyklop*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0.
- Text z: EURÍPIDÉS. *Héraklés a jiné tragédie*. Praha: Svoboda, 1988. ISBN 25-049-88.

HALLIBURTON, Richard

1) *Město Minotaurovo*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5.
- Text z: HALLIBURTON, Richard. *Nádherné dobrodružství*. Praha: Orbis, 1966. ISBN 11-085-66.

2) *Větrné hradby trójské*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0.
- Text z: HALLIBURTON, Richard. *Nádherné dobrodružství*. Praha: Orbis, 1966. ISBN 11-085-66.

3) *Kyklopova sluj*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0.

- Text z: HALLIBURTON, Richard. *Nádherné dobrodružství*. Praha: Orbis, 1966. ISBN 11-085-66.

HUDEEC, Ivan

1) *Jak vypadají hlavní slovanští bohové*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0.
- Text z: HUDEC, Ivan. *Báje a mýty starých Slovanů*. Praha: Slovart, 1994. ISBN 80-7145-111-8.

HULPACH, Vladimír

1) *Smrt Kukulínova*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0.
- Text z: HULPACH, Vladimír. *Ossianův návrat: Keltské mýty a báje*. Praha: Albatros, 1985. ISBN 13-840-85.

2) *O potopě*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X.
- Text z: HULPACH, Vladimír. *Co vyprávěl kalumet*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966.

3) *Jak se stal Artuš králem*

- V učebnicích pro 6. a 7. třídy
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5.
- Text z: HULPACH, Vladimír. *Rytíři krále Artuše*. Praha: Fénix, 1992. ISBN 80-85245-05-1.

JOUVE, Franck

1) *Vatra slunce* (Australská báje)

- V učebnici pro 5. třídu
- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Olomouc: PRODOS, 1997. ISBN 80-85806-72-X.
- Text z: JOUVE, Franck. *Mýty a legendy: Nebe a hvězdy*. Praha: Gemini, 1994. ISBN 80-85820-03-X.

KÜSSOVÁ, Daniele

1) *Souhvězdí lamy* (Indiánská báje)

- V učebnici pro 5. třídu
- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Olomouc: PRODOS, 1997. ISBN 80-85806-72-X.
- Text z: KÜSS, Daniele. *Mýty a legendy: Amerického kontinentu*. Praha: Gemini, 1992. ISBN 80-85265-43-5.

MERTLÍK, Rudolf

1) *Daidalos a Íkaros*

- V učebnicích pro 5. a 6. třídy
- Nalezeno v:
 - HOFFMANNOVÁ, Jana a Bohuslav HOFFMANN. *Český jazyk 6: Literatura a komunikace*. Praha: Práce, 1998. ISBN 80-208-0470-6.
 - PECHOVÁ, Drahoslava a Zuzana ŽITNÁ. *Čítanka pro 5. ročník*. Úvaly: Jinan, 1994.
- Text z: MERTLÍK, Rudolf. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda, 1972. ISBN 25-074-72.

2) *Orfeus a Eurydiké*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: BRADÁČOVÁ, Lenka. *Čítanka 6*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3.
- Text z: MERTLÍK, Rudolf. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda, 1972. ISBN 25-074-72.

3) *Damoklův meč*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: BRADÁČOVÁ, Lenka. *Čítanka 6*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3.
- Text z: MERTLÍK, Rudolf. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda, 1972. ISBN 25-074-72.

4) *Prométheus*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X.
- Text z: MERTLÍK, Rudolf. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda, 1972. ISBN 25-074-72.

NASO, Publius Ovidius

1) *Daidalos a Íkaros*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5.
- Text z: NASO, Publius Ovidius. *Proměny*. Praha: Odeon, 1969. ISBN 01-042-69.

PETIŠKA, Eduard

1) *Prometheus*

- V učebnicích pro 5. a 7. třídy
- Nalezeno v:
 - KARFÍKOVÁ, Věra. *Čítanka 5: Literární výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85937-15-8.
 - LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9.

- LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80.

2) *Herakles*

- V učebnici pro 5. třídu
- Nalezeno v: KARFÍKOVÁ, Věra. *Čítanka 5: Literární výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85937-15-8.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80.

3) *Daidalos a Íkaros*

- V učebnicích pro 5. a 6. třídy
- Nalezeno v:
 - ČEŇKOVÁ, Jana, Helena MARINKOVÁ a Jaroslava SOLFRONKOVÁ. *Čítanka pro 6. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-253-5.
 - JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.
 - MALÝ, Radek. *Čítanka 5*. Olomouc: PRODOS, 2007. ISBN 978-80-7230-195-9.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80.

4) *Trójská válka*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-248-9.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80.

5) *Hrdinské činy krále Gilgameše*

- V učebnici pro 7. třídu

- Nalezeno v: HANZOVÁ, Marie, Jiří ŽÁČEK a Albína MĚCHUROVÁ. *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-121-3.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Příběhy, na které svítilo slunce*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7451-125-7.

6) *Odysseus a kyklop*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: HANZOVÁ, Marie, Jiří ŽÁČEK a Albína MĚCHUROVÁ. *Čítanka 7: Čítanka pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-121-3.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Vydání sedmé. Praha: Albatros, 1980. ISBN 13-243-KMČ-80.

7) *O mezopotámském králi Gilgamešovi*

- V učebnicích pro 7. třídu
- Nalezeno v:
 - LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9.
 - LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X.
- Text z: PETIŠKA, Eduard. *Příběhy, na které svítilo slunce*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7451-125-7.

QUESNEL, Alain

1) *Trójský kůň*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.
- Text z: QUESNEL, Alain. *Mýty a legendy: Egypt, Řecko, Galie*. Praha: Gemini, 1992. ISBN 80-85265-50-8.

RAGACHE, Giles

1) *Svjatogor a mošna* (báje z Ukrajiny)

- V učebnici pro 6. třídu

- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0.
- Text z: RAGACHE, Gilles. *Mýty a legendy: Evropa*. Praha: Gemini, 1994. ISBN 80-85820-31-5.

2) *Slepý bůh* (severská báje)

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: DOROVSKÁ, Dagmar a Vlasta ŘEŘICHOVÁ. *Čítanka 6*. Olomouc: PRODOS, 1998. ISBN 80-7230-018-0.
- Text z: RAGACHE, Gilles. *Mýty a legendy: Vikingové*. Praha: Gemini, 1994. ISBN 80-85820-07-2.

VLADISLAV, Jan

1) *O krásné Janičce a rytíři Tamlinovi*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: BRADÁČOVÁ, Lenka. *Čítanka 6*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-74-3.
- Text z: VLADISLAV, Jan. *Keltské pohádky*. Brno: Petrov, 1992. ISBN 80-85247-31-3.

WERICH, Jan a VOSKOVEC, Jiří

1) *Trójský kůň*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v:
 - JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.
 - LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 6: Pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-248-9.
- Text z: WERICH, Jan a Jiří VOSKOVEC. *Máme za to*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0230-7.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch

1) *Sinuhet*

- V učebnicích pro 6. třídu

- Nalezeno v:
 - JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.
 - MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3.
- Text z: ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Sinuhet*. Praha: Albatros, 1985. ISBN 13-275-KMČ-85.

2) *Gilgameš a rozsudek velkých bohů*

- V učebnici pro 8. třídu
- Nalezeno v: HANZOVÁ, Marie a Jiří ŽÁČEK. *Čítanka 8: Čítanka pro 8. ročník základní školy a tercie víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-196-5.
- Text z: ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Gilgameš*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 1983. ISBN 13-704-83.

ŽÁČEK, Jiří

1) *Jarmareční píseň na počest prvních vzduchoplavců*

- V učebnicích pro 6. třídu
- Nalezeno v:
 - JANÁČKOVÁ, Zita. *Čítanka pro 6. ročník: Čtení s porozuměním*. Brno: Nová škola – DUHA, 2013. ISBN 978-80-87591-37-6.
 - MĚCHUROVÁ, Albína, Jiří ŽÁČEK a Marie HANZOVÁ. *Čítanka 6: Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Praha: Fragment, 1997. ISBN 80-7200-121-3.
- Text z:
 - ŽÁČEK, Jiří. *Rýmy pro kočku a pod psa*. Vydání druhé. Praha: Československý spisovatel, 1987. ISBN 22-061-87.
 - ŽÁČEK, Jiří. *2 x 2 je někdy 5*. Vydání druhé. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01312-6.

BEZ UVEDENÉHO AUTORA

1) *Mýtus o Gilgamešovi*

- V učebnici pro 6. třídu
- Nalezeno v: HOFFMANNOVÁ, Jana a Bohuslav HOFFMANN. *Český jazyk 6: Literatura a komunikace*. Praha: Práce, 1998. ISBN 80-208-0470-6.
- Text z: zdroj neuvedený

2) *Stvoření člověka*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: ČEŇKOVÁ, Jana, Kateřina DEJMALOVÁ a Helena MARINKOVÁ. *Čítanka pro 7. ročník základní školy: A pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-331-0.
- Text z: *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*

3) *Epos o Gilgamešovi*

- V učebnicích pro 7. třídu
- Nalezeno v:
 - LÍSKOVCOVÁ, Marta a Lenka BRADÁČOVÁ. *Čítanka 7*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-85775-99-9.
 - LÍSKOVCOVÁ, Marta a Hana STAUDKOVÁ. *Literární výchova 7: Pracovní sešit*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-000-X.
- Text z: *Asyrsko-babylonské a sumerské tabulky*

4) *Jak vznikl svět*

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X.
- Text z: WEJ-CHUA, Ču. *Příběhy dračích císařů: Mýty staré Číny*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1993. ISBN 80-7158-007-4.

5) *Appu a jeho dva synové* (chetitský mýtus)

- V učebnici pro 8. třídu
- Nalezeno v: HORÁČKOVÁ, Miroslava a Hana REZUTKOVÁ. *Čítanka 8*. Všeň: Alter, 2000. ISBN 80-7245-009-3.

- Text z: *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977.

6) Zpěv o motyce

- V učebnici pro 7. třídu
- Nalezeno v: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava a Eva BERÁNKOVÁ. *Čítanka 7: Pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-323-X.
- Text z: *Mýty staré Mezopotámie: Sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977.